

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2023. gada 15. novembrī
(OR. en)

15481/23

POLCOM 274

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2023. gada 15. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2023) 740 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI par ES tirdzniecības politikas īstenošanu un izpildi

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2023) 740 *final*.

Pielikumā: COM(2023) 740 *final*

Briselē, 15.11.2023.
COM(2023) 740 final

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

par ES tirdzniecības politikas īstenošanu un izpildi

{SWD(2023) 740 final}

SATURA RĀDĪTĀJS

I. Ievads.....	2
I.1. Kopsavilkums.....	2
I.2. Ziņojuma darbības joma	8
II. ES tirdzniecības nolīgumu sniegto iespēju pilnīga izmantošana.....	10
II.1. Tirdzniecība ar preferenciālajām partnervalstīm — galvenās norises 2022. gadā	10
II.2. ES tirdzniecības nolīgumu īstenošanas veicināšana Āzijā, Ziemeļamerikā un Dienvidamerikā, kaimiņreģiona valstīs, kā arī Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīs	16
III. Palīdzība mazajiem un vidējiem uzņēmumiem orientēties starptautiskajā tirdzniecībā .	29
IV. Šķēršļu novēršana un risinājumu rašana.....	34
IV.1 Pašreizējā situācija un tirdzniecības šķēršļu novēršana	34
IV.2 Vienotais kontaktpunkts	43
V. Tirdzniecības saistību divpusēja un daudzpusēja izpilde — strīdu izšķiršana.....	45
IV.1. Strīdu izšķiršanas izmantošana.....	45

I. Ievads

I.1. Kopsavilkums

ES tīkls, kurā apvienoti 42 preferenciālās tirdzniecības nolīgumi, atver tirgus un sniedz iespējas ES uzņēmumiem, jo īpaši 670 000 mazo un vidējo uzņēmumu (MVU), kas eksportē ārpus ES, tirgoties un ieguldīt ar paredzamākiem un pārredzamākiem komercenosacījumiem. Nolīgumi savieno Eiropu ar ekonomiskās izaugsmes centriem, kuri atrodas ārpus Savienības un, kā paredzams, 2024. gadā nodrošinās 85 % no kopējās izaugsmes. **ES preču tirdzniecība ar tās 74 preferenciālajām partnervalstīm**¹ nodrošina 44 % no ES ārējās tirdzniecības (2434 miljardi EUR 2022. gadā, kas ir palielinājums salīdzinājumā ar 1891 miljardu EUR iepriekšējā gadā). ES pakalpojumu tirdzniecība ar preferenciālajām partnervalstīm 2021. gadā sasniedza 901 miljardu EUR, kas ir 46 % no ES kopējās pakalpojumu tirdzniecības (2012 miljardi EUR).

ES tirdzniecības nolīgumiem ir pozitīva ietekme ilgtermiņā, proti, pēdējos desmit gados tie ir palīdzējuši blokam saglabāt samērā stabilu 16–17 % daļu no preču un pakalpojumu tirdzniecības pasaulē. Neraugoties uz mainīgo globālo ekonomiku un Ķīnas ietekmes palielināšanos, ES joprojām ir lielākais tirdzniecības bloks ar bezprecedenta nolīgumu tīklu, ko nav atkārtājušas citas attīstītās ekonomikas. To, cik liela ir tirdzniecības nolīgumu nozīme, var redzēt arī no piemēriem **Tālajos Austrumos un Latīņamerikā**.

- ES, pateicoties tirdzniecības nolīgumiem, ir spējusi palielināt savu daļu importā, kas nonāk *Dienvidkorejā*, savukārt Japāna ir turpinājusi tirdzniecību atbilstoši Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) nosacījumiem, un tās tirdzniecības apjoms ar Dienvidkoreju pēdējos desmit gados ir samazinājies par 8 %.
- Laikposmā no 1994. līdz 2021. gadam *Latīņamerikā* ES daļa importā, kas nonāk tās preferenciālajās partnervalstīs, saglabājās samērā stabila (aptuveni 11 %). To pašu nevar teikt par valstīm, kas nav preferenciālās partnervalstis, — importā, kas veikts tajās, ES daļa samazinājās no 35 % līdz 20 %.

Daži no **nesenākajiem ES tirdzniecības nolīgumiem**, piemēram, ar Dienvidkoreju, Kanādu un Vjetnamu, ir veicinājuši ES eksporta pieaugumu, un to pastāvēšanas laikā ievērojams pieaugums ir bijis vērojams dažos veiksmīgākajos sektoros:

¹ Partnervalstu ir vairāk nekā nolīgumu, ņemot vērā, ka daudzi no nolīgumiem noslēgti ar vairākām valstīm (piemēram, ES ekonomisko partnerattiecību nolīgumi (EPN) ar Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna partnervalstīm vai tirdzniecības nolīgums ar Centrālameriku; sk. arī Komisijas dienestu darba dokumentu *Individual information sheets on implementation of EU Trade Agreements* **SWD(2023) 740**; <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

- ✓ ES preču eksports uz *Dienvīdkoreju* kopš 2012. gada ir pieaudzis gadā vidēji par 6 %, un automobiļu un to daļu eksports visā periodā ir palielinājies par 217 %;
- ✓ ES preču eksports uz *Kanādu* kopš 2018. gada ir pieaudzis gadā vidēji par 7,7 %, un piena produktu eksports visā periodā ir palielinājies par 54 %;
- ✓ ES preču eksports uz *Vjetnamu* kopš 2020. gada ir pieaudzis gadā vidēji par 20 %, un farmācijas produktu eksports visā periodā ir palielinājies par 152 %.

Savukārt 2022. gadā **tirdzniecība starp ES un tās preferenciālajām partnervalstīm (izņemot tirdzniecību ar energoproduktiem) pieauga straujāk**, t. i., par 21,2 % jeb 366 miljardiem EUR, nekā ES tirdzniecība ar partnervalstīm, ar kurām nav noslēgts nolīgums, — tā palielinājās par 18,9 %. Kopējā tirdzniecība ar galvenajām 20 ES preferenciālajām partnervalstīm 2022. gadā pieauga vidēji par gandrīz 30 %, neraugoties uz ekonomiskajiem un ģeopolitiskajiem sarežģījumiem. Preferenciālās tirdzniecības nolīgumi palīdz ES uzņēmumiem piekļūt ārvalstu tirgiem.

Vienlaikus ES tirdzniecības nolīgumi arī palīdz **ES eksportam kļūt noturīgākam** pret ģeopolitiskiem satricinājumiem (piemēram, neprovocēto un nepamatoto Krievijas agresijas karu pret Ukrainu un no tā izrietošo lēmumu izbeigt ES atkarību no Krievijas), palīdzot uzņēmumiem dažādot darbību un atrast jaunus tirgus. No 2021. līdz 2022. gadam sankcijām pakļauto preču eksports no ES uz Krieviju samazinājās par 27 miljardiem EUR, savukārt to pašu preču eksports no ES uz preferenciālajām partnervalstīm palielinājās par 174 miljardiem EUR. Konkrēts piemērs ir mehānismu un mehānisko ierīču nozare, kurā ES eksports uz Krieviju 2022. gadā samazinājās par 53 % jeb 14 miljardiem EUR. Tirgus zaudējumu kompensēja ES eksporta palielinājums uz preferenciālajām partnervalstīm (15 % jeb 34 miljardi EUR), jo īpaši Meksiku (+32 %), Turciju (+27 %) un Kanādu (+28 %). Tirdzniecības nolīgumi arī mazina pārmērīgu atkarību no kāda konkrēta galamērķa stratēģisku un kritiski svarīgu produktu jomā.

Turklāt **ES tirdzniecības nolīgumiem ir arī svarīga nozīme importa ziņā**, jo tie nodrošina uzticamu piekļuvi ievadresursiem, kas ES ir vajadzīgas ekonomiskās izaugsmes nodrošināšanai. Sarunās panākto saistību īstenošana un partnerību attīstīšana ar avotvalstīm palīdz **stiprināt piegādes ķēdes un dažādot importa avotus**, tādējādi mazinot ES vispārējo atkarību no trešām valstīm, kā tas ir kritiski svarīgi svarīgo izejvielu un energoproduktu jomā. Piemēram, ES imports no Kanādas pēdējā gada laikā ir palielinājies par 25 %, ko veicināja Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (**CETA**) ar šo valsti, lielākoties aptverot izejvielas un energoproduktus, kas ir palīdzējuši ES dažādot importu, novēršoties no Krievijas. Zaļās pārkārtošanās procesam un Eiropas ražošanai būtisko kritiski svarīgo izejvielu imports ES pieauga vidēji par 56 %², savukārt šo izejvielu imports no valstīm ārpus ES pieauga tikai par 25 %. Naftas (HS 27) imports ES no Kanādas gandrīz divkāršojās no 2,0 miljardiem EUR 2021. gadā līdz 3,8 miljardiem EUR 2022. gadā.

² Salīdzinot situāciju pirms *CETA* stāšanās spēkā (2016. gadā) ar situāciju pēc tam (2022. gadā).

ES tirdzniecības nolīgumu efektivitāte ir lielā mērā atkarīga no to **īstenošanas un izpildes** un no tā, vai tiek nodrošināts, ka tirdzniecības partnervalstis ievēro savas saistības. Joprojām viena no prioritātēm ir gan novērst jaunus šķēršļus tirdzniecībai, gan likvidēt esošos.

Šajā ziņā būtiski ir **agrīni apzināt** problēmas, ar kurām ieinteresētās personas saskaras trešo valstu tirgos. **Vienotais kontaktpunkts**³, kas izveidots 2020. gadā, palīdz uzņēmumiem ziņot Komisijai (apgalvojumus) par šķēršļiem piekļuvē tirgiem vai par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības saistību pārkāpumiem. Tas palīdz Komisijai novērtēt attiecīgās partnervalstis un pamatos gadījumos veikt attiecīgus pasākumus attiecībā uz tām. ES ieinteresētās personas, kas ziņo (apgalvojumus) par šķēršļiem piekļuvē trešās valsts tirgum vai par to ilgtspējas noteikumu pārkāpumu, kuri saistīti ar tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību vai vispārējo preferenču sistēmu, gūst labumu no **vienotā kontaktpunkta**. Kopš 2020. gada novembrī tas tika izveidots, ir saņemtas vairāk nekā 90 ārējas sūdzības, no kurām vairāk nekā 30 attiecas uz jauniem tirdzniecības šķēršļiem, kas kopš tā laika ir reģistrēti un publicēti platformā *Access2Markets*⁴ un ko Komisija uzrauga kopā ar attiecīgajām partnervalstīm. Divas sūdzības ietvēra apgalvojumus par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības noteikumu pārkāpumiem, saistībā ar kuriem Komisija arī atjaunināja savus norādījumus, lai palielinātu pārredzamību un paredzamību ieinteresētajām personām, nosakot konkrētus termiņus, ar kuriem tā strādā (līdz 120 dienām), lai veiktu sākotnējo novērtējumu un noteiktu un īstenotu attiecīgus pasākumus, skaidrāk precizējot, kurš var iesniegt sūdzības.

Apkarojot šķēršļus tirdzniecībai, Komisija paļaujas uz pastāvīgu iesaisti ar tirdzniecības partnervalstīm attiecīgajās **struktūrās** (piemēram, komitejās un darba grupās), kas izveidotas saskaņā ar ES divpusējiem tirdzniecības nolīgumiem un Pasaules Tirdzniecības organizācijā. Viens no neseniem divpusēju struktūru mobilizācijas piemēriem ir tas, ka 2022. gadā tika likvidēti šķēršļi **ES zāļu importam uz Vjetnamu** 1,5 miljarda EUR apmērā gadā, kas tika panākts, cieši sadarbojoties ar dalībvalstīm un ES nozari. Tā pamatā bija divpusēja iesaiste attiecīgajās komitejās, kas izveidotas ar ES un Vjetnamas tirdzniecības nolīgumu. Viens no neseniem piemēriem *šķēršļu novēršanai*, kas tika panākta, mobilizējot *PTO struktūras*, bija tas, ka Ēģipte pēc diskusijām ar ES nozares apvienībām un PTO komitejā “Tehniskie šķēršļi tirdzniecībā (TŠT)” pielāgoja plānotos noteikumus, kas attiecas uz kosmētikas līdzekļiem un būtu radījuši liekus sarežģījumus ES uzņēmumu ienākšanai Ēģiptes tirgū.

Lai gan lielākā daļa problēmu tiek atrisinātas divpusējā iesaistē ar partnervalstīm, 2022. gadā ES atkal uzsāka **izpildes panākšanas** darbības gadījumos, kad citi pasākumi nebija snieguši apmierinošus rezultātus. Dažkārt, lai vērstu prātus uz savstarpēji apmierinošu risinājumu, pietiek ar sākotnējo soļu speršanu PTO strīdu izšķiršanā. Tā tas notika attiecībā uz juridisku strīdu, ko ES sāka 2022. gada sākumā pret Apvienoto Karalisti, apstrīdot šīs valsts diskriminējošo **iekšzemes subsīdiu shēmu attiecībā uz vēja enerģiju**. Minētā shēma paredzēja vietēja satura kritēriju, kas deva priekšroku Apvienotās Karalistes izcelsmes produktiem attiecībā pret importētiem produktiem, tādējādi stimulējot ES un Apvienotās Karalistes uzņēmumus iegādāties izejvielas vai veikt ieguldījumus vietējā mērogā. Tikai

³ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/single-entry-point-0>.

⁴ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/barriers>

četrus mēnešus pēc tam, kad ES pieprasīja konsultācijas PTO, puses panāca vienošanos strīda atrisināšanai, nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus ES piegādātājiem.

Papildus iepriekš minētajam strīdam ar Apvienoto Karalisti **ES ierosināja** trīs citus **PTO strīdus** — divus pret *Kīnu*, kas bija saistīti attiecīgi ar diskriminējošu tirdzniecības praksi attiecībā uz precēm un pakalpojumiem no Lietuvas un pasākumiem, kuri skar intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) aizsardzību un īstenošanu, un vienu pret *Ēģipti*. Pēdējā minētajā gadījumā tika panākts daļējs progress, jo *Ēģipte* apņēma uzlabot importa reģistrācijas procesu. Komisija patlaban uzrauga situāciju. Turklāt ES **guva pārsvaru četros notiekošos PTO strīdos**: saistošie un galīgie labvēlīgie nolēmumi lietās *Turcija — zāles* un *Kolumbija — saldēti frī kartupeļi* nozīmēja būtisku uzvaru ES. Patlaban Komisija uzrauga, kā zaudējušās puses izpilda PTO ekspertu grupas nolēmumus. Lietās *Indija — IKT produkti* un *Indonēzija — niķeļa rūdas eksporta ierobežojumi* ES guva pārsvaru, kā rezultātā Indonēzija pārsūdzēja ekspertu grupas ziņojumu PTO Apelācijas institūcijai, kura nedarbojas (šī pieeja teik dēvēta par “pārsūdzēšanu tukšumā”). 2022. gada sākumā tika grozīta ES izpildes regula, lai pievērstos tieši šādai situācijai. Tagad minētā regula ļauj ES panākt tādu starptautisku saistību izpildi, kuras PTO dalībvalstis, kādas ir Indija un Indonēzija, ir piekritušas uzņemties, kad tirdzniecības strīds tiek bloķēts, neraugoties uz ES centieniem labticīgi ievērot strīdu izšķiršanas procedūras.

ES 2022. gadā arī guva pārsvaru **divpusējā strīdā** pret *Dienvidefrikas muitas savienību* par saldētas mājpūtņu gaļas eksporta ierobežojumiem un panāca progresu konkrētu aspektu noregulēšanā, kas tika izvirzīti vēl nepabeigtā tās divpusējā strīdā pret *Alžīriju* par importa ierobežojumiem.

Lai saglabātu strīdu noregulēšanu un izšķiršanu PTO ietvaros, kamēr PTO Apelācijas institūcija nedarbojas, ES veiksmīgi veicināja PTO dalībvalstu dalību **daudzpusējā strīdu izšķiršanas pagaidu kārtībā (MPIA)**, kas izveidota kā pagaidu risinājums, līdz PTO Apelācijas institūcija atsāks darboties. Jaunākā dalībvalsts ir Japāna, kas pievienojās 2023. gada martā, un arī Filipīnas ir procesā, lai kļūtu par dalībvalsti. Minētais instruments pirmo reizi tika izmēģināts minētajā strīdā pret *Kolumbiju* par tirdzniecības aizsardzības nodevu piemērošanu saldētiem frī kartupeļiem no Beļģijas, Nīderlandes un Vācijas.

ES centieni tirgus piekļuves šķēršļu likvidēšanā partnervalstīs ir vainagojušies panākumiem — 2022. gadā ES eksports uz trešām valstīm bija par 7 miljardiem EUR lielāks, pateicoties šķēršļu novēršanas darbam piecu gadu garumā, proti, no 2017. līdz 2021. gadam. Komisija veiksmīgi likvidēja **31 tirdzniecības šķērslī 19 partnervalstīs** visā pasaulē ar dalībvalstu un ieinteresēto personu atbalstu.

Komisija arī turpināja informēt uzņēmumus par tirdzniecības nolīgumu sniegtajām priekšrocībām un to, kā tās izmantot, īpaši pievērsoties MVU. Platforma **Access2Markets** kopš tās izveides 2020. gada oktobrī ir piesaistījusi vairāk nekā piecus miljonus unikālo apmeklētāju. 70 % lietotāju atrodas ES. **Access2Markets** ir pilnveidojusies un kļuvusi par plašāku platformu, kurā integrēti vairāki tirdzniecības rīki, — papildus informācijai par preču importu un eksportu tā ietver arī jauno “tirdzniecības asistenta” rīku, kas īpaši attiecas uz

pakalpojumiem un ieguldījumiem saistībā ar Kanādu un Apvienoto Karalisti. Kopš šā rīka izveides tas ir aplūkots 9000 reižu.

Komisija darbojas ciešā partnerībā ar citām **ES iestādēm**, lai veicinātu informētību par tirdzniecības nolīgumiem un darbībām, kas veiktas, lai atbalstītu to īstenošanu un izpildi. Papildus regulārajiem ziņojumiem **Eiropas Parlamentam** par dažādiem izpildes un īstenošanas aspektiem (piemēram, darbu, kas notiek starp Komisiju un ES delegācijām trešās valstīs, vai tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības pārskatīšanā gūto secinājumu integrāciju esošo nolīgumu īstenošanā) vairāki Parlamenta deputāti ir veikuši pasākumus, lai popularizētu ar tirgus piekļuvi saistīto darbu savā mītnes valstī. Turklāt Komisija palielināja saskaņotu rīcību **ar dalībvalstīm**, lai uzrunātu ieinteresētās personas uz vietas, gan ES, gan partnervalstīs (ciešāk savienojot ES delegācijas ar dalībvalstu vēstniecībām). Kā liecina šis ziņojums, Komisijas, ES delegāciju, Parlamenta un dalībvalstu kopīgie centieni palielina iespējas ne tikai likvidēt šķēršļus piekļuvē tirgiem, bet arī novērst jaunu šķēršļu rašanos. Šie kopīgie centieni ir arī palīdzējuši uzrunāt vairāk ieinteresēto personu (jo īpaši MVU) un informēt tās par ES tirdzniecības nolīgumu sniegtajām iespējām. Šādas iespējas ir saistītas ar eksportu un importu ar nulles nodokļa likmi un ar preferenciālu piekļuvi nozarēm, kas citādi ir nerasniedzamas, kā arī pakalpojumu un publiskā iepirkuma tirgu atvēršanu. Kopīgie **Tirgus piekļuves dienas** pasākumi 2022. gadā un 2023. gada pirmajā pusē notika Ungārijā, Latvijā, Zviedrijā, Francijā, Horvātijā, Čehijā un Itālijā.

Komisija 2022. gada jūnijā noslēdza **tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības (TIA) pārskatīšanu**⁵, kuras secinājumi liek pastiprināt to TIA noteikumu īstenošanu un izpildi, kuri ietverti 18 partnervalstīm noslēgtajos 11 ES tirdzniecības nolīgumos, kuros ir īpaša nodaļa par TIA. Paziņojumā par TIA ir noteiktas politikas prioritātes un galvenie rīcības punkti, lai vēl vairāk uzlabotu pašreizējās uz iesaisti balstītās TIA pieejas — kas balstās starptautiskajā satvarā un standartos — efektivitāti ar spēcīgāku īstenošanu un izpildi. Proti, jaunā pieeja paredz izmantot tirdzniecības sankcijas par TIA pamatnoteikumu pārkāpumiem. Tā pēc vajadzības tiks piemērota turpmākajām sarunām un noteikojamajām sarunām.

Piemēram, **Latīņamerikā** šī jaunā pieeja apvienojumā ar vairākām misijām partnervalstīs un reģionos ir nodrošinājusi dziļāku un tiešāku iesaisti ar attiecīgajām partnervalstīm, kā rezultātā Kolumbijā un Peru ir pārskatījušas savus attiecīgos darba kodeksus.

Pārskata periodā cita starpā tika ratificētas **Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamatkonvencijas**, kas stājās spēkā **Japānā** par piespiedu darba atcelšanu (Nr. 105) un **Dienvideiropā** par biedrošanās brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās (Nr. 87), par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu (Nr. 98) un par piespiedu darbu (Nr. 29).

TIA saistību īstenošana arī nozīmēja partnervalstu **iekšzemes tiesību aktu** turpmāku saskaņošanu ar starptautiskajām normām. Šajā ziņā ES darbs ar **Vjetnamu** ir veicinājis iesāktu **plašāku Darba kodeksa reformu**, lai ļautu izveidot neatkarīgas arodbiedrības,

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0409>

savukārt ES darbs ar **Japānu** ir palīdzējis veidot Japānas pamatnostādnes par pienācīgu rūpību cilvēktiesību jomā, jo īpaši palielinot apmēru, kādā Japānas uzņēmumi iegūst izejvielas atbilstīgi un atbilstoši starptautiskajiem standartiem.

Vietējās konsultantu grupas (VKG), kas izveidotas atbilstoši jaunākajiem ES tirdzniecības nolīgumiem, turpināja konsultēt Komisiju par situāciju partnervalstīs. Tas ir ļāvis Komisijai *inter alia* pievērst uzmanību *Ekvadoras* ierobežojumiem, kas traucē arodbiedrību darbam banānu nozarē, un veikt attiecīgus pēcpasākumus. *Dienvidkorejas* gadījumā VKG vērsa Komisijas uzmanību uz apgalvojumiem par piegādes darbinieku diskrimināciju Dienvidkorejā. Pēc tam Komisija aktualizēja šo jautājumu ar Dienvidkoreju ekspertu grupas ziņojuma īstenošanas kontekstā tās divpusējā strīdā par darbaspēku.

Pārskata periodā VKG turpināja sniegt ieguldījumu īstenošanas darbā, veicot **dokumentācijas izpēti**, kurā tās pievērsās jautājumiem par godīgu tirdzniecību Andu reģionā un platformu darba institucionālo aizsardzību Dienvidkorejā.

Komisija pabeidza sākotnējo analīzi attiecībā uz **pirmo formālo sūdzību par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību**, kuru saņēma **vienotais kontaktpunkts**. Sūdzību iesniedza Nīderlandes NVO “CNV Internationaal” Kolumbijas un Peru arodbiedrību organizāciju vārdā. Sūdzība attiecas uz darba ņēmēju tiesībām ieguves rūpniecībā Peru un Kolumbijā.

Attiecībā uz piekļuvi tirgum Komisija, īstenojot un izpildot *ilgtspējas saistības*, uztur auglīgu dialogu ar ES iestādēm un dalībvalstīm. Eiropas Parlaments 2022. gada oktobrī pieņēma rezolūciju 6 par TIA pārskatīšanu, atzinīgi novērtējot Komisijas paziņojumu un ar gandarījumu atzīmējot Komisijas ieceri stiprināt ES tirdzniecības nolīgumu nodaļas par TIA. Komisija arī pastiprina savas TIA ekspertu grupas iesaisti ar dalībvalstīm.

Komisija arī turpināja iesaisti augstāko amatpersonu līmenī ar **Ekonomikas un sociālo lietu komiteju**, jo īpaši ņemot vērā šīs komitejas lomu VKG atbalstīšanā. Trešajā visas ES VKG sanāsmē, kas notika 2023. gada 17. aprīlī, piedalījās 130 dalībnieki no 11 ES VKG.

Visbeidzot, notika būtiskas norises ES likumdošanas rīkkopas pabeigšanas jomā. ES 2022. gadā **pieņēma trīs jaunus neatkarīgus instrumentus**, kas ietekmē tirdzniecību. Lai gan tie paši par sevi nav rīki, kuru uzdevums ir nodrošināt sarunās panākto saistību izpildi attiecībā uz tirdzniecību, tie dod Savienībai iespēju efektīvāk vērsties pret ekonomisko piespiešanu (pretpiespiešanas instruments) un nodrošināt vai atjaunot vienlīdzīgus konkurences apstākļus (Starptautiskā iepirkuma akts un Ārvalstu subsīdiju regula), novēršot trūkumu starptautiskajā noteikumu kopumā.

- Parlaments un Padome 2023. gada 6. jūnijā panāca vienošanos par **pretpiespiešanas instrumentu**⁷. Jaunā regula aizsargās ES un dalībvalstu

⁶ Eiropas Parlamenta 2022. gada 6. oktobra rezolūcija: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022IP0354>.

⁷ https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/protecting-against-coercion/qa-political-agreement-anti-coercion-instrument_en

intereses ekonomiskās piespiešanas gadījumā, proti, situācijā, kad trešā valsts, veicot pasākumus, kas ietekmē tirdzniecību vai ieguldījumus, spiež Savienību vai dalībvalsti izdarīt konkrētu izvēli jebkurā to kompetences jomā. Nozīmīgs regulas mērķis faktiski ir atturēt un novērst ekonomisko piespiešanu. Jaunā regula arī paredz starptautisku sadarbību attiecībā uz ekonomisko piespiešanu. Paredzams, ka jaunā regula stāsies spēkā 2023. gada ceturtajā ceturksnī.

- Regula par **Starptautiskā iepirkuma aktu**⁸ stājās spēkā 2022. gada 29. augustā un pēc izpētes posma ļaus ES ierobežot piekļuvi ES iepirkuma tirgiem attiecībā uz piegādātājiem no trešām valstīm, kurās līdzīga piekļuve to iepirkumam nepastāv. Komisija platformā *Access2Markets* ir publicējusi tiešsaistes veidlapu, ko dalībvalstis un nozare var izmantot sūdzību iesniegšanai, un *Oficiālajā Vēstnesī* tā publicēja pamatnostādnes līgumslēdzējām iestādēm un līgumslēdzējiem par to, kā piemērot Starptautiskā iepirkuma akta pasākumus.
- **Ārvalstu subsīdiju regula**⁹ stājās spēkā 2023. gada 12. jūlijā, ar to ieviešot jaunu un visaptverošu noteikumu kopumu, lai risinātu kropļojumus, ko rada ārvalstu subsīdijas, kuras piešķir uzņēmumiem, kas konkurē iekšējā tirgū vai iesniedz piedāvājumus publiskā sektora iepirkumos. Tādējādi tiek novērsta regulējuma nepilnība ES konkurences, publiskā iepirkuma un tirdzniecības noteikumos.

I.2. Ziņojuma darbības joma

Šis ir trešais konsolidētais **gada ziņojums**¹⁰ par īstenošanas un izpildes darbībām, kas veiktas, lai nodrošinātu daudzpusējo saistību (PTO) un preferenciālās divpusējās tirdzniecības nolīgumos noteikto saistību īstenošanu un izpildi. Tajā sniegts pārskats par Komisijas galvenā tirdzniecības nolīgumu izpildes uzrauga (*CTEO*)¹¹ koordinētajām un 2022. gadā un 2023. gada pirmajā ceturksnī īstenotajām galvenajām darbībām un sasniegumiem.

Pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā¹² ir ietverta papildu informācija, kas veido ziņojuma II.2. iedaļu par 39 ES nozīmīgākajiem preferenciālajiem divpusējiem nolīgumiem.

Komisijas tīmekļa vietnē¹³ ir šo ziņojumu papildinoša informācija par: i) to, kā 2022. gadā attīstījās ES tirdzniecība ar preferenciālajām partnervalstīm; ii) kā ES eksportētāji un

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32022R1031>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2560&qid=1673254237527>

¹⁰ Otrais ziņojums tika publicēts 2022. gada 11. oktobrī un ir pieejams šeit: [Komisijas dokumentu reģistrs — COM\(2022\) 730 \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/commission/press-room/detail/2022/10/com-communication-2022-730).

¹¹ Informācija par *CTEO* pienākumiem ir pieejama šeit: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/chief-trade-enforcement-officer_en.

¹² Komisijas dienestu darba dokuments — Atsevišķas informācijas lapas par ES tirdzniecības nolīgumiem — **SWD(2023) 740** <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>.

importētāji izmantoja tarifa preferences atbilstīgi preferenciālās tirdzniecības partnervalstij gan attiecībā uz ES, gan dalībvalstīm, un iii) tarifa likmes kvotu izpildes rādītājiem.

Lai gan šis ziņojums ir vērsts uz īstenošanu un izpildi atbilstīgi ES tirdzniecības nolīgumiem, tas būtu jāskata arī plašākā tādu konkrētās jomās īstenotu ekonomiskās drošības un izpildes pasākumu kontekstā, par kuriem **Komisija ziņo atsevišķi**:

- **tirdzniecības aizsardzības instrumentu** (antidempings, antisubsidēšana un drošības garantijas) izmantošana ir aplūkota Komisijas ikgadējos ziņojumos par tirdzniecības aizsardzību¹⁴;
- viltošanas, pirātisma un citu intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) pārkāpumu uzraudzība un novēršana ir aplūkota Komisijas publikācijās, kuras tā pamīšus publicē reizi divos gados — ziņojumā par IĪT¹⁵ un Pirātisma situācijas uzraudzības sarakstā¹⁶;
- **ārvalstu tiešo ieguldījumu (ĀTI) izvērtēšana un divējāda lietojuma preču eksporta kontrole**, kas veido ES stratēģiskās tirdzniecības un ieguldījumu drošības kontroles (STIDK), ir aplūkota Komisijas gada ziņojumos par ĀTI izvērtēšanu¹⁷ un par Eksporta kontroles EU) regulu 2021/821¹⁸;
- **ES vispārējās preferenču shēmas (VPS) režīma**¹⁹ piemērošana ir aplūkota Komisijas ziņojumos par VPS.

¹³ Komisija/TRADE ĢD; īstenošanas un izpildes lapa: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/implementing-and-enforcing-eu-trade-agreements_en.

¹⁴ Komisijas 41. ziņojums par tirdzniecības aizsardzību, kas pieņemts 2023. gada 6. septembrī: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0506&qid=1694161661994>, un Komisijas dienestu darba dokumentu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52023SC0287&qid=1694161661994>.

¹⁵ Jaunākais ziņojums par intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) aizsardzību un izpildi trešās valstīs tika publicēts 2023. gada 17. maijā un ir pieejams šeit: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-releases-its-report-intellectual-property-rights-third-countries-2023-05-17_en.

¹⁶ Jaunākais Viltošanas un pirātisma situācijas uzraudzības saraksts tika publicēts 2022. gada 1. decembrī un ir pieejams šeit: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-publishes-latest-counterfeit-and-piracy-watch-list-2022-12-01_en.

¹⁷ Trešais gada ziņojums par ārvalstu tiešo ieguldījumu Savienībā izvērtēšanu, 2023. gada 19. oktobris: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2023\)590&lang=lv](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2023)590&lang=lv).

¹⁸ Statistikas datu atjauninājums par divējāda lietojuma preču eksportu (2021): [COMMISSION-STAFF-WORKING-DOCUMENT-Statistical-update-on-dual-use-export-control-2021-2.pdf](https://ec.europa.eu/economy_finance/working-document-statistical-update-on-dual-use-export-control-2021-2.pdf) (europeansanctions.com).

¹⁹ Jaunākais ziņojums par VPS regulas piemērošanu: JOIN(2023) 34.

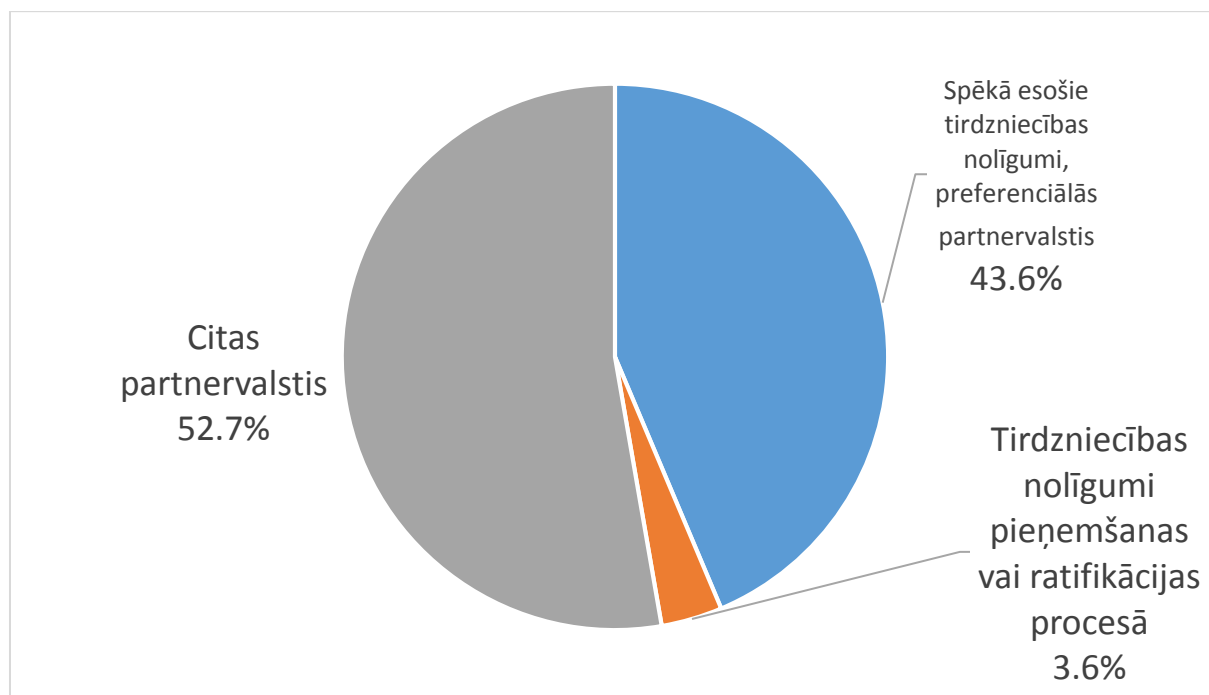
II. ES tirdzniecības nolīgumu sniegto iespēju pilnīga izmantošana

II.1. Tirdzniecība ar preferenciālajām partnervalstīm — galvenās norises 2022. gadā

2022. gadā 44 % ES tirdzniecības notika saskaņā ar preferenciālas tirdzniecības nolīgumiem.

ES preču tirdzniecība ar tās 74 preferenciālajām partnervalstīm 2022. gadā sasniedza 2434 miljardus EUR, kas ir 44 % no ES kopējās ārējās tirdzniecības²⁰. ES eksports uz preferenciālajām partnervalstīm sasniedza 1254 miljardus EUR, un ES imports no tā paša valstu kopuma sasniedza 1180 miljardus EUR. Pieskaitot nolīgumus, kas ir pieņemšanas vai ratificēšanas procesā (3,6 %) ²¹, ES preferenciālās tirdzniecības īpatsvars palielinātos līdz vairāk nekā 47 %.

1. attēls. ES ārējā tirdzniecība (2022)

Avots: Eurostat, Comext (informācija izgūta 2023. gada aprīlī).

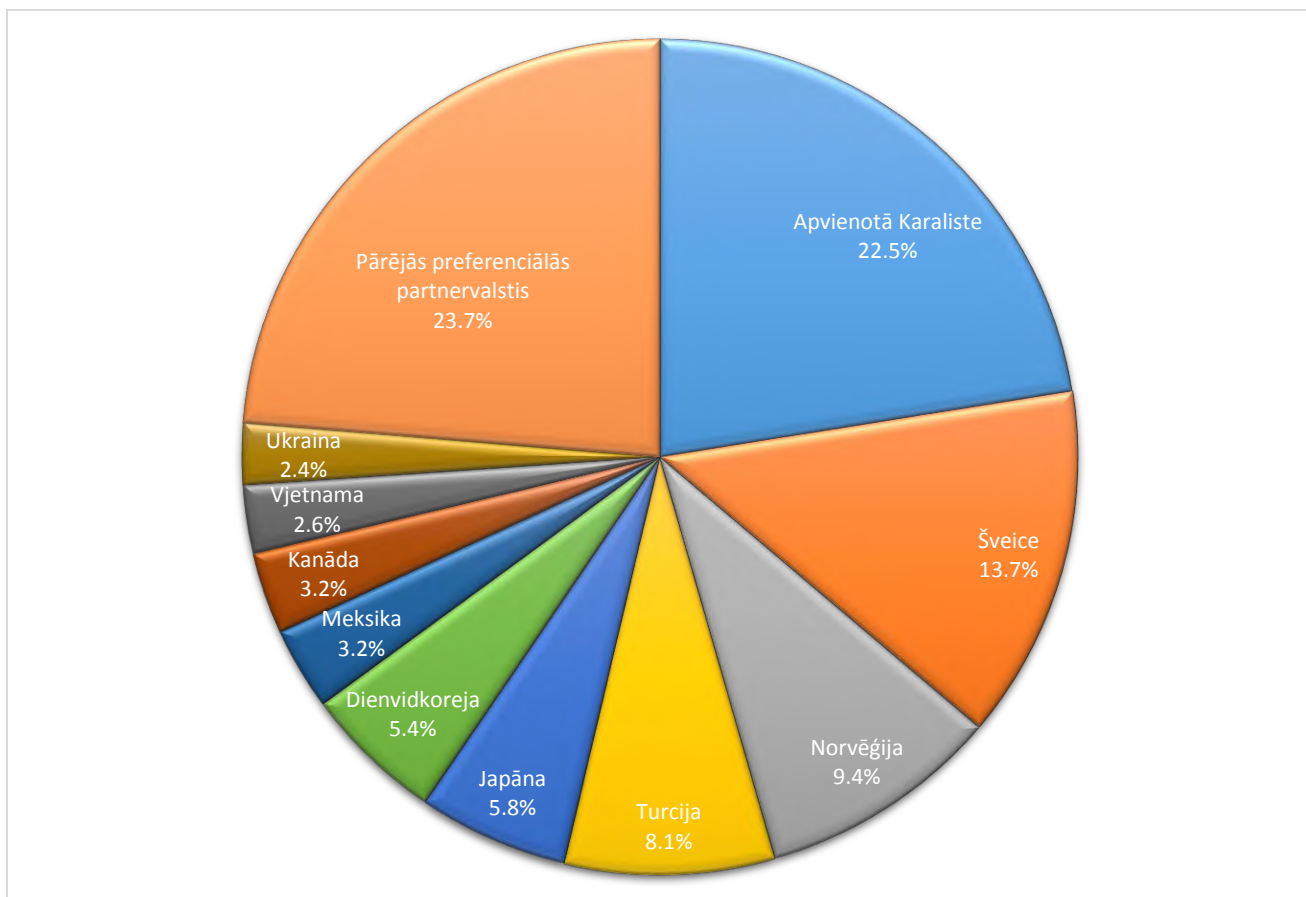
Kā norādīts 2. attēlā turpmāk, Apvienotā Karaliste joprojām ir lielākā ES preferenciālās tirdzniecības partnervalsts — tirdzniecība ar to veido 22,5 % no ES tirdzniecības apjoma ar 74 preferenciālajām tirdzniecības partnervalstīm, un tai seko Šveice (13,7 %), Norvēģija

²⁰ Minētie 44 % (grafika zilā daļa) ietver arī Meksiku un Čīli, attiecībās ar kurām ES piemēro spēkā esošos tirdzniecības nolīgumus, kamēr norit modernizēto nolīgumu ratifikācija.

²¹ Papildus Jaunzēlandei un *Mercosur* partnervalstīm (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja) tās ir: Benina, Burkinafaso, Burundi, Gambija, Gvineja, Gvineja-Bisava, Haiti, Kaboverde, Kenija, Libērija, Mali, Mauritānija, Nigēra, Nigērija, Ruanda, Senegāla, Sjerraleone, Tanzānija, Togo un Uganda; sk.: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en.

(9,4 %), Turcija (8,1 %) un Japāna (5,8 %). Tirdzniecība ar šīm piecām partnervalstīm 2022. gadā kopā veidoja gandrīz 60 % no ES preferenciālās tirdzniecības apjoma.

2. attēls. ES preču tirdzniecība ar katru preferenciālo partnervalsti (2022)

Avots: Eurostat, Comext (informācija izgūta 2023. gada aprīlī).

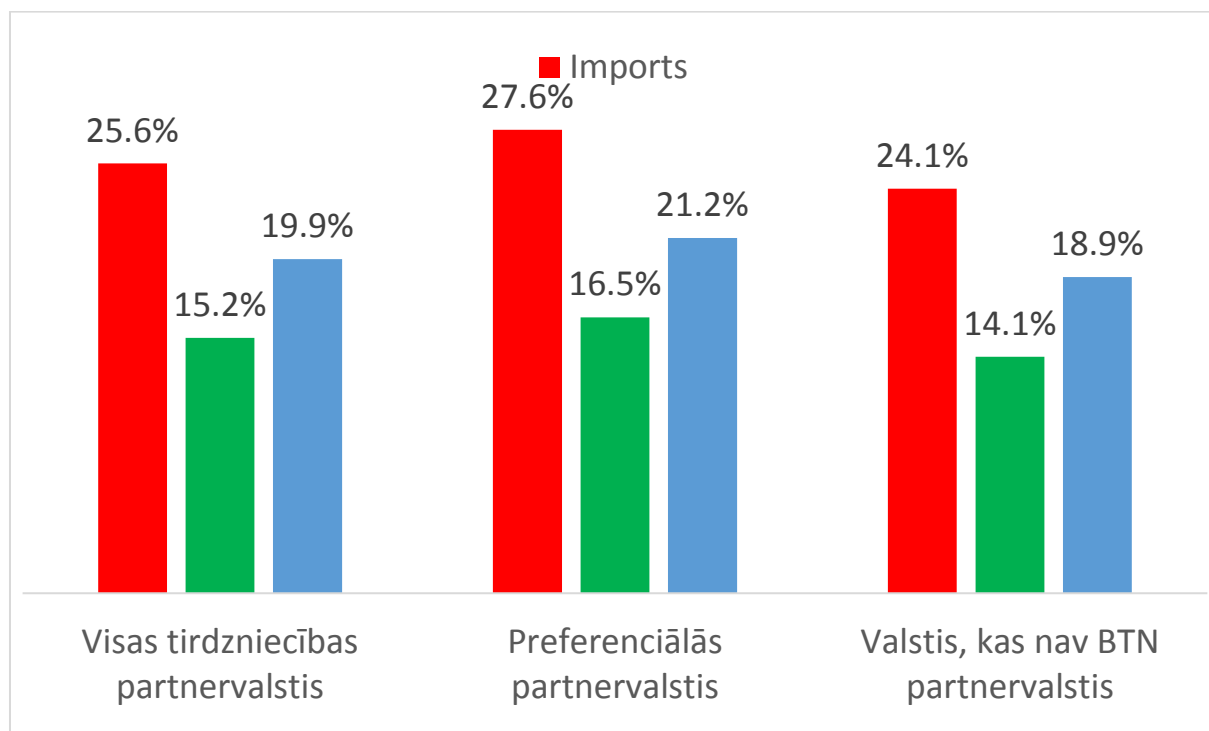
Raugoties uz ES tirdzniecību ar pārējo pasauli 2022. gadā, Apvienotā Karaliste joprojām bija trešā lielākā tirdzniecības partnervalsts kopumā, atpaliekot no ASV un Ķīnas, savukārt Šveice ir ceturrtā, un tai seko Krievija. Norvēģija, Turcija, Japāna, Dienvidkoreja ir sestajā līdz desmitajā vietā, apsteidzot Ukrainu (ES 15. lielākā tirdzniecības partnervalsts kopumā).

ES eksports uz Krieviju no 2021. līdz 2022. gadam vērtības izteiksmē samazinājās par 38 % (no 89 miljardiem EUR līdz 55 miljardiem EUR), bet bija divtik mazāks apjoma ziņā (no 16 miljoniem tonnu līdz 8 miljoniem tonnu). Tajā pašā periodā energoresursu cenu straujā pieauguma dēļ ES imports no Krievijas vērtības izteiksmē palielinājās par 24 %, bet samazinājās par 33 % apjoma izteiksmē (no 386 miljoniem tonnu līdz 258 miljoniem tonnu). Vienlaikus svarīgu ievadresursu, piemēram, energoproduktu, imports, kā arī izejvielu imports no ES preferenciālajām un citām tirdzniecības partnervalstīm palielinājās. Piemēram, 2023. gada pirmajā ceturksnī Krievijas daļa ES energoproduktu importa apjomā bija mazāka nekā viena ceturtdaļa no Norvēģijas, Apvienotās Karalistes un ASV kopējās daļas.

ES preču tirdzniecība ar preferenciālajām partnervalstīm turpināja palielināties straujāk nekā ES tirdzniecība kopumā, ja neņem vērā energoproduktus

Tāpat kā 2020.–2021. gadā, arī laikposmā no 2021. līdz 2022. gadam tirdzniecība starp ES un preferenciālajām partnervalstīm vērtības izteiksmē pieauga straujāk (par 21,2 %) nekā ES tirdzniecība ar valstīm, kas nav preferenciālās partnervalstis (18,9 %), un ar visām tirdzniecības partnervalstīm (19,9 %), ja neņem vērā energoproduktus.

3. attēls. ES preču tirdzniecības gada pieaugums atbilstīgi partnervalstu veidam (2021–2022), izņemot enerģiju

Avots: Eurostat, Comext (informācija izgūta 2023. gada aprīlī).

Lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecība ar preferenciālajām partnervalstīm joprojām ir nozīmīgs bloka kā pasaulē galvenā tirgotāja pīlārs

ES joprojām ir pasaulē lielākais lauksaimniecības pārtikas produktu tirgotājs, kura importa vērtība 2022. gadā sasniedza 171 miljardu EUR, bet eksporta vērtība — 229 miljardus EUR. Neraugoties uz globālo cenu kāpumu, lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecības apjoms 2022. gadā nesamazinājās un atsevišķos gadījumos pat palielinājās. Šādu situāciju veicināja ES **plašais tirdzniecības nolīgumu tīkls**.

2022. gadā ES **lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecība** ar 74 preferenciālajām partnervalstīm pieauga par 21,2 %. Šis rādītājs bija tāds pats kā ES vispārējai preču tirdzniecībai (neskaitot enerģiju), līdzīgs kā lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecībai starp ES un visām tirdzniecības partnervalstīm, kurš palielinājās par 22,2 %, bet zemāks nekā lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecībai starp ES un valstīm, kas nav tirdzniecības nolīgumu partnervalstis (23,3 %).

Lauksaimniecības pārtikas produktu eksports uz preferenciālajām partnervalstīm pieauga vairāk (par 17,5 %) nekā ES lauksaimniecības pārtikas produktu eksports uz visām tirdzniecības partnervalstīm, kas tajā pašā periodā palielinājās par 15,8 %, un vairāk nekā eksports uz valstīm, kas nav preferenciālās partnervalstis, kurš arī palielinājās ievērojami, bet par 13,5 %. Šo tendenci veicinošās lauksaimniecības pārtikas produktu nozares bija graudaugi un graudaugu produkti, kā arī piena produkti.

Apvienotā Karaliste joprojām bija ES lauksaimniecības pārtikas produktu galvenais galamērķis gan starp preferenciālajām partnervalstīm²², gan kopumā²³, veidojot vienu piekto daļu (21 %) no ES kopējā eksporta. Apvienotā Karaliste arī bija eksporta galamērķis, attiecībā uz kuru bija vērojams vislielākais ES eksporta pieaugums 2022. gadā (t. i., +5,9 miljardi EUR vērtības izteiksmē jeb par +14 %), kam sekoja Amerikas Savienotās Valstis un Maroka. Amerikas Savienotās Valstis joprojām bija kopumā otrais lielākais ES lauksaimniecības pārtikas produktu eksporta galamērķis vērtības izteiksmē pēc Apvienotās Karalistes, kam sekoja Ķīna un Šveice.

No preferenciālajām partnervalstīm uz **ES importēto pārtikas lauksaimniecības produktu** procentuālā daļa 2022. gadā palielinājās nedaudz lēnāk (t. i., 28 %) salīdzinājumā ar importa no visām partnervalstīm palielinājumu (32 %) un salīdzinājumā ar importa no valstīm, kas nav tirdzniecības nolīgumu partnervalstis, pieaugumu (37,1 %). Mazāks pieaugums attiecībā uz preferenciālajām partnervalstīm, iespējams, ir saistīts ar attiecīgo importa sastāvu. Piemēram, eļļas augu (piem., sojas pupiņu) produkti un kafija, kas ir divas galvenās importa preces, attiecībā uz kurām cenas (un tādējādi arī importa vērtība) ir pieaugušas visvairāk, tiek importēti uz ES gandrīz tikai no valstīm, kas nav preferenciālās partnervalstis (t. i., Brazīlijas, Argentīnas un Amerikas Savienotajām Valstīm).

Apvienotā Karaliste bija arī galvenā ES lauksaimniecības pārtikas produktu importa avotvalsts kopumā (9 % no kopējā importa), ar palielinājumu par 28,4 % (tas atbilst importa no visām preferenciālajām partnervalstīm vidējam pieaugumam). Tas ir pretēji situācijai 2021. gadā, kad imports samazinājās par 24,5 %. Tas arī liecina, ka Apvienotās Karalistes tirgotāji ir pieraduši pie augu un dzīvnieku veselības (sanitārajām un fitosanitārajām (SFS)) pārbaudēm un inspekcijām, ko ES piemēro arī lauksaimniecības pārtikas produktu sūtījumiem kopš 2021. gada janvāra.

2022. gadā **Ukraina** bija otrā lielākā ES lauksaimniecības pārtikas produktu importa avotvalsts starp preferenciālajām partnervalstīm (8 % no importa).

ES tirdzniecības nolīgumi arī veicina dažādošanu un ir palīdzējuši uzlabot pārtikas nodrošinājumu.

ES tirdzniecības nolīgumi 2022. gadā veicināja ES lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecības dažādošanu, pārorientējoties no Krievijas uz citām tirdzniecības partnervalstīm,

²² Šveice, kas bija galamērķis 5 % ES eksporta 2022. gadā, un Japāna (4 %) bija attiecīgi otrā un trešā starp ES preferenciālajām partnervalstīm.

²³ Amerikas Savienotās Valstis bija otrās — 13 % no ES eksporta 2022. gadā, kam sekoja Ķīna ar 7 % no ES kopējā pārtikas lauksaimniecības produktu eksporta.

un palīdzēja pārvarēt problēmas pārtikas nodrošinājuma jomā gan ES, gan partnervalstīs pēc neprovocētā un nepamatotā Krievijas agresijas kara pret Ukrainu;

- Ukraina 2022. gadā ir apsteigusi Amerikas Savienotās Valstis kā trešā lielākā lauksaimniecības pārtikas produktu importa avotvalsts (pēc Brazīlijas un Apvienotās Karalistes).
- Atbilstoši savām saistībām attiecībā uz pārtikas nodrošinājumu pasaulē, ko ietekmēja neprovocētais un nepamatotais Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, ES 2022. gadā palielināja kviešu eksportu uz dienvidu kaimiņreģionu, proti, Alžīriju (4,9 miljoni tonnu), Maroku (4,1 miljons tonnu) un Ēģipti (2,9 miljoni tonnu). To veicināja asociācijas nolīgumi starp ES un šīm partnervalstīm.

Atšķirībā no kopējās tirdzniecības ES joprojām saglabāja pārpalikumu preču tirdzniecībā ar preferenciālajām partnervalstīm, lai gan šis pārpalikums samazinās.

2022. gadā atšķirībā no kopējās tirdzniecības ES tika reģistrēts 73 miljardu EUR vērts pārpalikums tās preču tirdzniecībā ar preferenciālajām partnervalstīm. Tas ir samazinājums par 131 miljardu EUR salīdzinājumā ar 204 miljardiem EUR 2021. gadā. Vairāk nekā 60 % no ES tirdzniecības pārpalikuma ar preferenciālajām partnervalstīm var attiecināt uz lauksaimniecības pārtikas produktiem.

Turpretī ES preču tirdzniecībā ar pārējo pasauli bija vērojams 432 miljardu EUR deficīts atšķirībā no 55 miljardu EUR pārpalikuma 2021. gadā, un ES preču tirdzniecība sasniedza zemāko līmeni kopš 2002. gada. To jo īpaši veicināja straujš energoproduktu vērtības pieaugums, kas sākās 2021. gada beigās un turpinājās visu 2022. gadu. Energoproduktu imports vērtības ziņā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 113,5 %. Tas veidoja papildu summu 443,3 miljardu EUR apmērā, kas ir puse no ES importa kopējā palielinājuma.

Atbilstīgi attiecīgo ES regulu prasībām Komisija 2022. gadā atkal uzraudzīja noteiktu rūpniecības preču un lauksaimniecības pārtikas produktu importu ES.

Īpašas uzraudzības prasības par preču tirdzniecību ar Dienvidkoreju un Latīņamerikas partnervalstīm

*Komisija atbilstīgi Regulā (ES) Nr. 511/2011²⁴ izklāstītajām prasībām uzraudzīja to, kā **Dienvidkoreja veica svarīgu automobiļu detaļu un elektronisko iekārtu importu** no svarīgākajiem piegādātājiem ārpus ES. Korejas iekšdedzes (benzīna un dīzeļdegvielas) dzinēju un detaļu imports 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu nedaudz pieauga (+8 %), tāpat kā svarīgu automobiļu detaļu imports (+11 %). Pamatojoties uz šo tirdzniecības statistiku, nav iespējams konstatēt saikni starp piešķirto nodokļu atmaksu*

²⁴ Regula (ES) Nr. 511/2011 (OV L 145, 31.5.2011, 19. lpp.); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/ALL/?uri=CELEX:32011R0511>.

atbilstīgi tirdzniecības nolīgumam ar Dienvidkoreju un no Dienvidkorejas ievestu automobiļu importa pieaugumu ES (par 29 %).

Komisija saskaņā ar Regulām (ES) Nr. 19/2013²⁵ un (ES) Nr. 20/2013²⁶ uzraudzīja arī **svaigu banānu importu ES no Kolumbijas, Ekvadoras un Peru, kā arī no Centrālamerikas** Eiropas Komisijai 2022. gada 29. augustā tika iesniegts visaptverošs ziņojums²⁷ par ES banānu tirgus darbību pēc stabilizācijas mehānisma banāniem beigām. Ziņojumā bija apstiprināts, ka ar ES tirdzniecības politiku ir panākts pareizais līdzsvars starp dažādiem mērķiem, ievērojot starptautiskos pienākumus, vienlaikus apmierinot palielināto ES patēriņa līmeni. Svaigu banānu imports ES no Kolumbijas 2022. gadā palielinājās par 1,6 %, savukārt imports no Ekvadoras un Peru samazinājās par 11 % un 20 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. Komisija turpinās regulāri veikt tirgus un ES banānu ražotāju stāvokļa analīzi un vajadzības gadījumā izvērtēs situāciju kopā ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām.

Pakalpojumu tirdzniecība palielinājās, un ES saglabāja pārpalikumu tirdzniecībā gan ar preferenciālajām partnervalstīm, gan ar pārējo pasauli

Pakalpojumu tirdzniecība ar visām 74 preferenciālajām partnervalstīm 2021. gadā (jaunākie pieejamie dati) sasniedza 925 944 miljonus EUR (46 % no ES kopējās pakalpojumu tirdzniecības). Šis skaitlis palielinājās par 6,7 %, t. i., zemākā līmenī nekā ES pakalpojumu tirdzniecība ar pārējo pasauli, kas palielinājās par 10 %, un tirdzniecība ar valstīm, kuras nav preferenciālās tirdzniecības partnervalstis, kas palielinājās par 13 %.

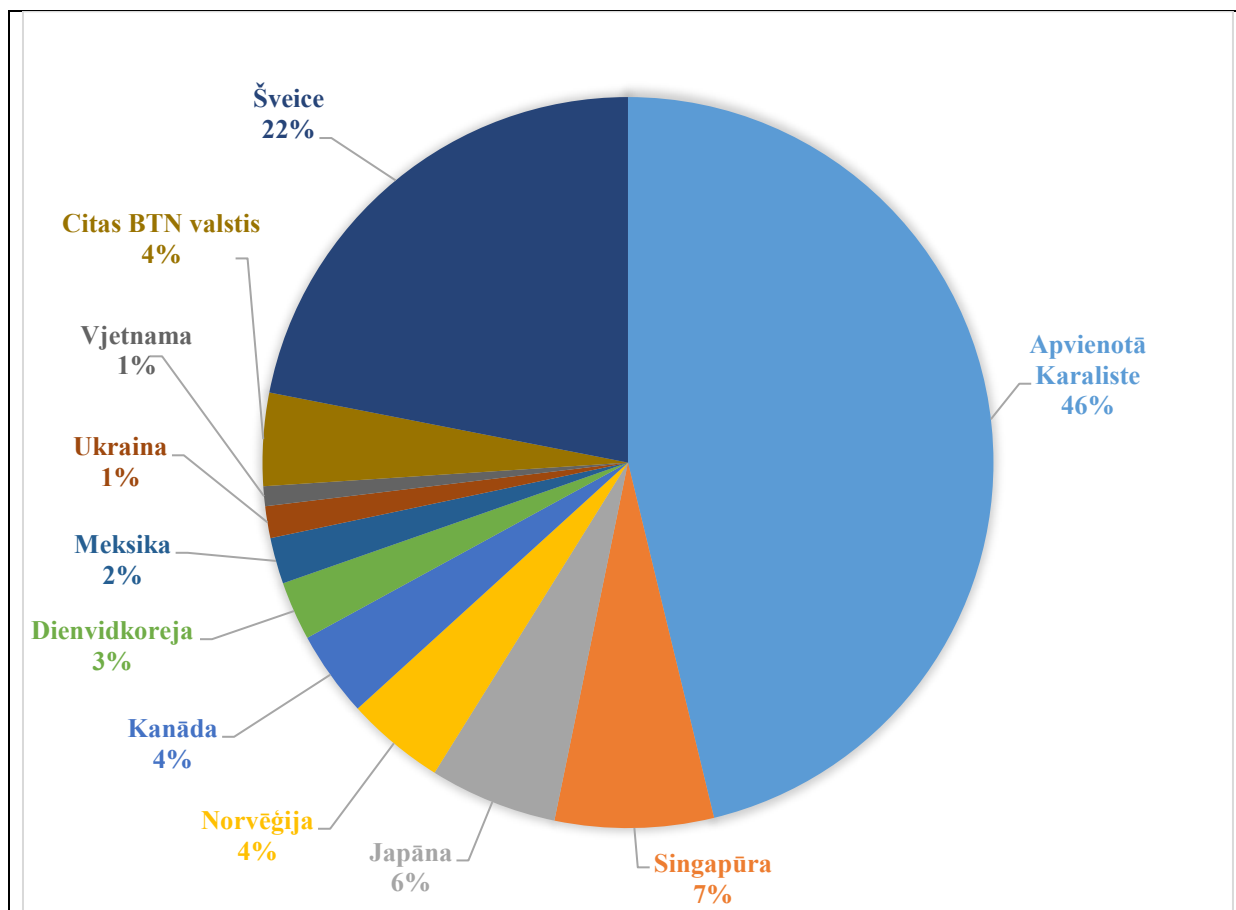
ES pakalpojumu tirdzniecības pārpalikums 2021. gadā palielinājās gan tirdzniecībā ar partnervalstīm (pieaugums par 57 miljardiem EUR no 79 miljardiem EUR 2020. gadā līdz 136 miljardiem EUR 2021. gadā), gan tirdzniecībā ar visām partnervalstīm. Attiecībā uz pēdējo minēto grupu pieaugums bija pat lielāks, lai gan tas sākās no zemāka līmeņa (t. i., par 112 miljardiem EUR no 9 miljardiem EUR 2020. gadā līdz 121 miljardam EUR 2021. gadā).

4. attēls. ES pakalpojumu tirdzniecība ar katru preferenciālo partnervalsti, 2021 (10 galvenās partnervalstis)

²⁵ Regula (ES) Nr. 19/2013 (OV L 17, 19.1.2013., 1. lpp.); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0019>.

²⁶ Regula (ES) Nr. 20/2013 (OV L 17, 19.1.2013., 13. lpp.); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0020>

²⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11960-2022-INIT/lv/pdf>.

Avots: Eurostat, maksājumu bilance (BOP_ITS6_DET, informācija izgūta 2023. gada aprīlī).

ES kopējā pakalpojumu tirdzniecība 2021. gadā sasniedza 2 triljonus EUR, kas ir viena trešdaļa no ES kopējās tirdzniecības 2022. gadā²⁸. ES ir pasaulē lielākā pakalpojumu eksportētāja, kas nodrošina 26 % no eksporta pasaulē.

II.2. ES tirdzniecības nolīgumu īstenošanas veicināšana Āzijā, Ziemeļamerikā un Dienvidamerikā, kaimiņreģiona valstīs, kā arī Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīs

Šajā apakšiedaļā galvenā uzmanība ir pievērsta divpusējo ES tirdzniecības nolīgumu īstenošanai un izpildei. Tā ilustrē, kā Komisija ir strādājusi, no vienas puses, lai nodrošinātu, ka uzņēmumi uzzina par tirdzniecības nolīgumu sniegtajām iespējām, un, no otras puses, lai uzraudzītu, kā partnervalstis izpilda attiecīgās saistības. vajadzības gadījumā Komisija ir pastiprinājusi izpildi. Šajā saistībā joprojām viena no prioritātēm bija tirgus piekļuves šķēršļu

²⁸ Jaunākie dati par pakalpojumu tirdzniecību ir par 2021. gadu, kas izgūti no Eurostat maksājumu bilances statistikas: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_ITS6_DET_custom_6174487/default/table;dati par](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_ITS6_DET_custom_6174487/default/table;dati%20par)

un tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības noteikumu pārkāpumu agrīna apzināšana, novēršana un likvidēšana, un šī prioritāte tika īstenota ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām. Šo centienus atbalstīšanā būtiska nozīme ir ES delegācijām²⁹.

A. Komunikācija par tirdzniecības nolīgumu sniegtajiem ieguvumiem un to popularizēšana

Palīdzēšana uzņēmumiem uzzināt par tirdzniecības nolīgumiem joprojām ir viena no prioritātēm

Komisija turpināja centienus, lai veicinātu informētību par ES tirdzniecības nolīgumiem un to sniegtajām priekšrocībām ES uzņēmumiem, tiem konkurējot trešo valstu tirgos. Tas ir jo īpaši svarīgi MVU. Tas tika darīts, izdodot rokasgrāmatas par jauniem un esošiem nolīgumiem un to konkrētajiem elementiem, kā arī organizējot ar ES finansētiem projektiem atbalstītus pasākumus.

Piemēri:

- kopīgs **pasākums** 2022. gada septembrī, lai atzīmētu **CETA piekto gadadienu**, kurā piedalījās 90 dalībnieki. Šo pasākumu kopīgi organizēja Komisija un *EUCCAN*, kas ir Eiropas Savienības Tirdzniecības kamera Kanādā;
- **sīki izstrādātas rokasgrāmatas par esošajiem nolīgumiem**, piemēram, rokasgrāmatu ES **piegādātājiem par publisko iepirkumu Japānā**³⁰. Minēto pamatnostādņu mērķis ir palīdzēt ES uzņēmumiem, kas vēlas piegādāt darbus, preces vai pakalpojumus publiskām struktūrām Japānā ar publiskā iepirkuma vai tamlīdzīgu procesu starpniecību.
- plašs **materiālu klāsts, lai informētu ieinteresētās personas un palīdzētu tām sagatavoties pirms jaunu nolīgumu stāšanās spēkā**. Piemēram, 2022. gada decembrī, kad ES noslēdza sarunas ar Čīli par uzlabotu pamatnolīgumu, tā veica šādas darbības, tostarp publicēja faktu lapas un infografikas. Līdzīgi pasākumi tika veikti, kad ES 2022. gada jūnijā noslēdza sarunas par tās turpmāko jaunākajā, norisēm atbilstošo tirdzniecības nolīgumu ar **Jaunzēlandi**, un arī paredzot nolīguma parakstīšanu vienu gadu vēlāk — 2023. gada 9. jūlijā. Starp šo pasākumu vajadzībām sagatavotajiem materiāliem bija faktu lapa, infografikas un jautājumu un atbilžu dokuments³¹.

B. ES divpusējo tirdzniecības nolīgumu īstenošana

²⁹ *TRADE QD* ir vairāk nekā 200 darbinieku vairāk 50 ES delegācijās, kuri strādā ar tirdzniecības jautājumiem.

³⁰ Rokasgrāmatā ir izskaidrotas galvenās izmaiņas publiskā iepirkuma darbību tvērumā, kuras ieviestas ar ES un Japānas ekonomisko partnerattiecību nolīgumu (EPN), un ir sniegts pārskats par pastiprinātajiem ar pārredzamību saistītajiem noteikumiem: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_159028.pdf.

³¹ [ES un Jaunzēlandes tirdzniecības nolīgums: ceļš uz ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi \(europa.eu\)](https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_159028.pdf).

Visā ES divpusējo tirdzniecības nolīgumu pastāvēšanas ciklā Komisija izmanto **institucionālas struktūras** daudziem un dažādiem mērķiem, sākot no šķēršļu novēršanas un likvidēšanas un beidzot ar sadarbību ar partnervalstīm un sarunām par papildu tirgus piekļuvi. Pārskata periodā tika gūti labi panākumi, kā to apliecina turpmākā iedaļa, arī sniedzot atsevišķus piemērus.

Komisija turpināja iesaisti ar partnervalstīm kopīgās tirdzniecības komitejās, lai palielinātu ES eksporta piekļuvi tirgiem

Piemēram, 2022. gada 30. novembrī **ES un Dienvidkorejas Tirdzniecības komiteja** pieņēma lēmumu, ar kuru ES un Dienvidkorejas tirdzniecības nolīgumā no 2023. gada 1. janvāra tika iekļautas vēl 44 ES un 41 Dienvidkorejas ģeogrāfiskās izcelsmes norādes (GIN).

Pirmajā **ES un Singapūras Muitas komitejas sanāksmē** 2022. gada 20. decembrī tika nolemts “apstiprinātu eksportētāju” sistēmu aizstāt ar “reģistrētu eksportētāju” sistēmu (grozot attiecīgo protokolu)³². Šīs izmaiņas nozīmē, ka no 2023. gada 1. janvāra ES alus eksportētāji var vieglāk piekļūt tarifa preferencēm.

Komiteju struktūras arī palīdzēja apzināt un novērst šķēršļus agrīnā posmā

- Piemēram, iesaiste **ES un Andu reģiona** tirdzniecības nolīguma ietvaros palīdzēja Komisijai novērst divus šķēršļus Kolumbijā. Pirmais šķērslis bija saistīts ar **alkoholiskajiem dzērieniem**, ja tas nebūtu likvidēts, tas būtu noteicis, ka eksportētājiem ir jāuzrāda papildu labas ražošanas prakses sertifikāti. Kolumbija piekrita grozīt savus tiesību aktus, lai svītrotu šo prasību, un Komisija turpina uzraudzīt situāciju. Līdz jauno tiesību aktu pieņemšanai ir rasts pagaidu risinājums. Otrais šķērslis attiecās uz **prasībām par bagātinātu miltu izmantošanu**, arī attiecībā uz produktiem ar zemu miltu saturu, kas būtu traucējis ES importam.

Divpusēja iesaiste ES asociācijas nolīguma ar **Tunisiju** ietvaros 2022. gadā palīdzēja ES pusei **novērst palielinātu vislielākās labvēlības (VL) muitas nodokļa likmju noteikšanu** jaunā 2021. gada decembra finanšu tiesību aktā, kas būtu ietekmējis vairākus rūpniecības ražojumus no ES³³.

³² ES un Singapūras tirdzniecības nolīguma 1. protokols attiecas uz jēdziena “noteiktas izcelsmes ražojumi” definīciju un administratīvās sadarbības metodēm.

³³ Lai gan vispārējais pasākums tiks virzīts uz priekšu, daži ES eksportam ļoti nozīmīgi ražojumi tika svītroti no saraksta.

Komitejām bija arī būtiska nozīme šķēršļu novēršanā, jo īpaši visvairāk ietekmētajā lauksaimniecības pārtikas produktu nozarē.

Piemēram, pēc intensīvām apspriedēm attiecīgajās CETA komitejās 2022. gada 30. jūnijā **Kanāda** galu galā atcēla federālo akcīzes nodokļa atbrīvojumu vietējiem (Kanādas) vīniem. Iepriekš vietējie vīni atšķīrībā no vīniem, ko importē no ES, bija atbrīvoti no pasākuma, kas līdzvērtīgs *ad valorem*, saistībā ar robežšķērsošanas nodokli, kas ir vairāk nekā 9 %.

Attiecībā uz **Ekvadoru** attiecīgajās ES un Andu reģiona tirdzniecības nolīguma komitejās ES puse izrādīja spiedienu un panāca divu tādu šķēršļu atcelšanu, kas būtu traucējuši ES eksporta iespējām lauksaimniecības nozarē.

- Viens no šķēršļiem bija saistīts ar **Ekvadoras protekcionistisko importa režīmu lauksaimniecības produktiem**, kurā tika izmantotas neautomātiskas licences, pamatojoties uz novērtējumu par ražošanu un patēriņu valstī, tādējādi radot lieku kavēšanos un nenoteiktību lauksaimniecības produktu tirdzniecībai³⁴. Pēc atkārtotām apspriedēm ar Ekvadoru un ES delegāciju, kuras atbalstīja dalībvalstis un uzņēmumi, Ekvadora 2022. gada 22. novembrī pieņēma jaunu sistēmu, izveidojot paredzamu un uz tirgu vērstu sistēmu.
- Otrais jautājums attiecās uz ilgstoši pastāvošu šķērslī, **aizliedzot sausā piena produktu importu** no ES uz 10 gadiem, kas izrādījās ES un Andu reģiona tirdzniecības nolīguma pārkāpums. Arī šajā situācijā Komisija, piesaistot ES delegāciju Kito, cieši koordinēja savus iejaukšanās pasākumus ar dalībvalstīm un nozari, kā rezultātā kompetentās iestādes pieprasīja juridisku atzinumu (no ģenerālprokurora). Atzinumā tika apstiprināts, ka ar aizliegumu tiek pārkārtas Ekvadoras saistības, un lauksaimniecības ministrija izdeva jaunas neautomātiskas importa licences par ES sausā piena produktiem.

Lauksaimniecības jautājumi nebūt nebija vienīgie, kas tika risināti 2022. gadā. Pārējie gadījumi bija saistīti ar diskriminējošiem noteikumiem, ko piemēroja rūpniecības ražojumiem un pakalpojumiem, piemēram, medicīnas ierīcēm Japānā un Izraēlā un mazumtirdzniecības nozarei Moldovā.

- Pirmajā minētajā gadījumā ciešs komandas darbs starp ES delegāciju un attiecīgajām Japānas uzņēmumu apvienībām palīdzēja uzlabot apgrūtinātos **Japānas tiesību aktus par medicīnas ierīcēm ar unikālām marķējuma prasībām**. No 2023. gada 31. jūlija ir piemērojami jaunie noteikumi, samazinot izmaksas ES uzņēmumiem, kā tiek lēsts, par sešiem līdz astoņiem miljardiem EUR tirdzniecības vērtības izteiksmē.

³⁴ ES puse iejaucās, jo šis režīms nebija saskaņots ne ar ES un Andu reģiona tirdzniecības nolīgumu, ne ar PTO noteikumiem un bija ietekmējis ES tarifa likmes kvotu izmantošanu.

- Cits gadījums bija saistīts ar medicīnas ierīču apstiprināšanu **Izraēlā**. Pēc intensīvām apspriedēm ar attiecīgajām iestādēm Izraēla piekrita atzīt par paātrinātajai atļauju piešķiršanas procedūrai³⁵ atbilstīgiem ražojumus no Luksemburgas un dalībvalstīm, kas pievienojās Savienībai 2004. gadā. Tas nozīmē, ka tagad arī eksportētājiem no šīm valstīm medicīnas ierīces tiks apstiprinātas daudz ātrāk, izbeidzot diskrimināciju starp dalībvalstīm. Lai gan tas patlaban tiek nodrošināts ar izmēģinājuma projektu, galīgie grozījumi tiesību aktos vēl ir jāizdara. ES medicīnas ierīču eksports uz Izraēlu 2022. gadā veidoja 409 miljonus EUR.
- Trešais piemērs attiecās uz **Moldovas Iekšzemes tirdzniecības likumu**, kas noteica, ka mazumtirgotājiem veikalos jāizliek vismaz 50 % Moldovas izcelsmes pārtikas produktu, un tādējādi pārkāpa attiecībā uz importētiem produktiem noteikto nediskriminācijas principu, ko paredz gan ES un Moldovas padziļinātā un visaptverošā brīvās tirdzniecības zona (*DCFTA*), gan PTO režīms. Pēc augsta līmeņa iesaistes ar *DCFTA* starpniecību Moldova 2022. gada augustā atcēla minēto pienākumu attiecībā uz mazumtirgotājiem, sākot no 2023. gada 26. februāra.
- Ceturtais gadījums attiecās uz **Peru licencēšanas** un kvalifikācijas prasībām pakalpojumu jomā. Prasības izpaudās kā eksportam paredzētas **pārtikas produktu un barības** tehniskā analīze un **testēšana**, kas nebija objektīvi, pārredzami un bija diskriminējoši pret neregistrētiem ārvalstu uzņēmumiem. Pēc ES puses iesaistes ar attiecīgajām Peru iestādēm attiecīgajās ES un Peru tirdzniecības nolīguma komitejās Peru grozīja savus tiesību aktus, un tagad tai ir objektīvas un nediskriminējošas licencēšanas un kvalifikācijas prasības.

ES tirdzniecības nolīgumu tīkls arī uzlaboja sadarbību vairākos jautājumos, sākot no regulatīviem un standartu jautājumiem un beidzot ar izejvielām

Kā platformu izmantojot ES tirdzniecības nolīgumu institucionālās struktūras, Komisija 2022. gadā turpināja **sadarbību ar attīstītajām partnervalstīm** visā ģeogrāfiskajā spektrā vairākos savstarpēji interesējošos jautājumos, ko veicināja attiecīgie tirdzniecības nolīgumi. Piemēri ir aprakstīti turpmāk.

- **Digitālās partnerības**, kas noslēgtas 2022. gadā ar Japānu un Dienvidkoreju un 2023. gada sākumā ar Singapūru, lai uzlabotu sadarbību tādās jomās kā digitālā infrastruktūra, prasmes, uzņēmumu digitālā pārveide un publisko pakalpojumu digitalizācija. Pamatojoties uz šiem digitālās tirdzniecības principiem, ES 2023. gada 20. jūlijā sāka sarunas par saistošiem noteikumiem digitālajā tirdzniecībā ar Singapūru³⁶.

³⁵ Atzīšana ir izmēģinājuma projekts, kas turpināsies, līdz tiks pieņemts un stāsies spēkā tiesību akta grozījums.

³⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/joint-statement-launch-negotiations-eu-singapore-digital-trade-agreement-2023-07-20_en

- Sadarbība ar **Dienvīdkoreju**
 - Saistībā ar **Zaļo partnerību**, kas izveidota 2023. gada 22. maijā, lai stiprinātu divpusējo sadarbību un apmainītos ar paraugpraksi klimatrīcības, tīras un taisnīgas enerģētikas pārkārtošanas, vides aizsardzības jomā un citās zaļās pārkārtošanās jomās;
 - saistībā ar **e-sertifikāciju** un veselības sertifikātu saskaņošanu, lai turpinātu veicināt vairāku pārstrādātu lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecību. Turpinājās arī apspriedes par tirdzniecības nolīgumu pielikumu atjaunināšanu attiecībā uz automobiļiem un elektroniku, un ES un Dienvīdkoreja arī pārrunāja, kā nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus šīs nozares ražotājiem neatkarīgi no to izcelsmes, jo abas puses ievieš politiku saistībā ar elektronisko transportlīdzekļu subsidēšanu.
- Sadarbība ar **Japānu** saistībā ar standartizācijas un sertifikācijas prasībām un noteikumiem, kas attiecas uz atkrastes vēja enerģijas iepirkumu, veicot trīs pētījumus³⁷, kuros sniegti ieteikumi par to, kā atvieglot ierobežojumus ārvalstu kuģu piekļuvei atkrastes vēja enerģijas projektiem. Šie pētījumi atbalsta Japānu, tai tiecoties sasniegt savus mērķus, proti, palielināt atjaunīgo energoresursu īpatsvaru tās energostrukturā un sasniegt klimatneitralitāti līdz 2050. gadam.
- Sadarbība ar **Kanādu** vides un izejvielu jomā, 2022. gadā un 2023. gada sākumā turpinot virkni kopīgu pasākumu, kas sākti 2021. gada ES un Kanādas samitā³⁸, tai skaitā aktīva informācijas apmaiņa ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem par tirdzniecības un klimata jautājumiem. Starp šiem kopīgajiem pasākumiem bija četři darbsemināri ilgtspējas, vides pārvaldības un klimatrīcības veicināšanai lauksaimniecībā. Cits samita iznākums, proti, *ES un Kanādas stratēģiskā partnerība izejvielu jautājumos*, kas papildina ikgadējo divpusējo dialogu par izejvielām, ir vērsts uz to, lai dažādotu svarīgu zaļās un digitālās ekonomikas ievadresursu avotus, pārorientējoties prom no mazāk līdzīgi domājošiem ražotājiem, lai sekmētu konkurētspējīgas ES un Kanādas piegādes ķēdes.
- Sadarbība ar **Šveici** tirdzniecības nolīgumu izmantošanā, salīdzinot piezīmes par tirdzniecības statistiku, tirdzniecības nolīgumu preferenču izmantošanas rādītājiem un

³⁷ Atkrastes vēja enerģija:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Japanese%20OWP%20Tenders_Aquilo%20Energy%20GmbH_publication102022.pdf; Jūras kabotāža:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Japanese%20OWP%20Cabotage_Aquilo%20Energy%20GmbH_publication102022.pdf; Standarti, tehniskais regulējums un atbilstības novērtējums Japānas un Eiropas atkrastes vēja enerģijas tirgū: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/OWP%20Study%20-%20DTU-REI_publication_EN_0.pdf.

³⁸ <https://www.consilium.europa.eu/lv/meetings/international-summit/2021/06/14/>

izcelsmes noteikumiem. Sadarbībai tika izmantota ES veiktā izpēte un pētījums³⁹, kuru veica Šveices Ekonomikas lietu valsts sekretariāts (*SECO*) un kura mērķis bija aplēst ekonomisko potenciālu, ko radītu kumulācijas zonas izveide starp Šveices un ES preferenciālās tirdzniecības partnervalstīm. Turklāt Šveice piemēro tādas pašas drošības un drošuma pasākumus, kādi ir spēkā ES. Tai aktīvi piedaloties ES Importa kontroles sistēmā 2 kopš muitas drošības nolīguma grozīšanas 2021. gada martā, likumīgās tirdzniecības plūsma ir vēl labāka, un piegādes ķēdei tiek piemērots augsts drošības līmenis.

ES brīvās tirdzniecības nolīgumi arī turpināja nodrošināt forumu sadarbībai attīstības jomā Latīņamerikā un Āfrikā

2022. gadā ar tās reģionālo sadarbības programmu atbalstu ES turpināja sadarbību ar partnervalstīm Latīņamerikā un Subsahāras Āfrikā ilgtspējas jautājumu un labas pārvaldības jomā. Šī sadarbība ietver arī spēcīgu pilsoniskās sabiedrības iesaisti un dalību, arī vietējā līmenī partnervalstīs. Daži jaunākie piemēri:

- sadarbība ar **Čīli**, ko atbalsta ES reģionālās programmas, lai palīdzētu šai valstij virzīties uz **ilgtspējīgu** un videi **nekaitīgu ekonomiku**, aptverot tādas tēmas kā ilgtspējīga ieguves rūpniecība, rezistences pret antimikrobiāliem līdzekļiem apkarošana, atbildīgas darbības veicināšana un mazoglekļa un aprites ekonomikas darbības pieņemšana. Turklāt Komisija 2022. gadā uzsāka jaunu tikai ar Čīli saistītu projektu⁴⁰, kura mērķis ir atbalstīt godīgu un ilgtspējīgu tirdzniecību starp ES un Čīli, kas palīdz izcelt tirdzniecības nozīmi vidisko un sociālo mērķu atbalstīšanā. Projektā cita starpā tika sagatavoti pētījumi par bioloģisko ražošanu Čīlē un par godīgu tirdzniecību, un tā gaitā tika rīkoti reģionāli darbsemināri visos 16 reģionos, augsta līmeņa konference ar starptautiskā ekspertiem un tiešsaistes platforma par starpuzņēmumu attiecībām tirdzniecībā (*B2B*)⁴¹, lai Čīles ražotājus savestu kopā ar pircējiem no ES;
- sadarbība ar **Ganu** projektā “Compete Ghana”⁴², lai atbalstītu starp ES un **Ganu noslēgtā pagaidu ekonomisko partnerattiecību nolīguma (EPN)** (4,1 miljons EUR, 2020.–2024. gads) īstenošanu. Projekta mērķis ir uzlabot ekonomisko pārvaldību un darbības veidus un maksimāli palielināt EPN radītās priekšrocības Ganei. Starp nozīmīgākajiem rezultātiem 2022. gadā ir komunikācijas materiāla sagatavošana

³⁹ Pētījums un ziņojums par uzņēmumu aptaujas rezultātiem par to, kā Šveices eksportētāji izmanto brīvās tirdzniecības nolīgumus, ir atrodamā vietnē:

https://www.seco.admin.ch/seco/en/home/Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/Freihandelsabkommen/nutzung_freihandelsabkommen.html.

⁴⁰ <https://eurochile.cl/es/documents/proyecto-comercio-justo-y-sostenible-entre-la-union-europea-y-chile/>

⁴¹ <https://www.eeas.europa.eu/delegations/chile/se-lanza-plataforma-%C2%A1conecta-tu-negocio%E2%80%9D-en-el-marco-del-proyecto-%E2%80%9Capoyo-al-es?s=192>

⁴² Projekts nav paredzēts kādai konkrētai nozarei, bet galvenā uzmanība tajā ir pievērsta tam, lai vairotu Ganas spēju īstenot EPN un strādāt ar EPN saistītos jautājumos, uzlabotu konkurētspēju uzņēmumu līmenī un integrētu reģionālās rīcībpolitikas par labu rūpniecības konkurētspējai.

(piemēram, pagaidu EPN rokasgrāmata un divu lappušu buklets pagaidu EPN saturā publiskā un privātā sektora informēšanai), apmācības sesijas, ko piedāvāja EPN Sekretariāta darbinieki, loģistikas atbalsts Komisijai / TAXUD ĢD apmācībai par spēju veidošanu, kas piedāvāta 40 Ganas muitas ierēdņiem, kā arī ziņojums par tirdzniecības reformām, kas izriet no pagaidu EPN.

Daudziem nolīgumiem, kas noslēgti ar jaunattīstības valstīm, piemēram, EPN ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm, ir spēcīga attīstības dimensija, un tie rada stimulus reformām, ko sadarbība attīstības jomā un jo īpaši **tirdzniecības atbalsts** var izmantot savā labā, lai atbalstītu atvērtāku tirdzniecības vidi, veicinātu nolīgumu izmantošanu un sekmētu tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības (TIA) prioritāšu īstenošanu. ES 2022. gada progresa ziņojums par tirdzniecības atbalstu⁴³ liecina, ka ES kopā ar tās dalībvalstīm 2020. gadā bija pasaulē lielākā atbalsta sniedzēja tirdzniecībai, aptverot vairāk nekā 40 procentus no globālajām tirdzniecības plūsmām, kas atbilst 22,9 miljardiem EUR. Liela daļa šā atbalsta tika novirzīta valstīm, kam ir preferenciāla piekļuve ES tirgum. Piemēram, ES tirdzniecības atbalsts ĀKK valstīm 2020. gadā kopumā sasniedza 7,2 miljardus EUR. Ziņojumā ir arī izklāstīta plašāka informācija un aprakstīti piemēri par Komisijas un dalībvalstu tirdzniecības atbalstu, piemēram, par atbalsta sniegšanu MVU, lai tie izmantotu tirdzniecības nolīgumu sniegtās iespējas, un uzlabojumiem ar TIA saistītos jautājumos. ES tirdzniecības atbalsta tīmekļa vietnē ir pieejama interaktīva karte⁴⁴ par saņēmējvalstīm, ko papildina kontekstam atbilstoši tirdzniecības atbalsta projektu piemēri.

ES turpina virzīt tehnisko sadarbību ar preferenciālajām partnervalstīm, lai uzlabotu nosacījumus darījumdarbībai

Piemēram, Komisija turpināja izvērst savu **IĪT Dienvidaustrumāzijas pamatprojektu**, kas sākās 2022. gada 1. aprīlī, ieviešot sistēmas, lai veicinātu augstas kvalitātes un ātrus procesus intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) reģistrācijai un efektīvai izpildei. Šis projekts atbalsta IĪT noteikumu īstenošanu ar preferenciālajām partnervalstīm *ASEAN* reģionā, jo īpaši **Singapūrā un Vjetnamā**, un palīdz tām piekļūt attiecīgajiem starptautiskajiem nolīgumiem.

Komisija / TAXUD ĢD arī sniedza tehnisko palīdzību **Dienvidāfrikas attīstības kopienas (DAK) ekonomisko partnerattiecību nolīguma valstīm**, lai palīdzētu paātrināt EPN **izcelsmes noteikumu** īstenošanu. Starp 2022. gadā risinātajiem jautājumiem bija spēju apmācība par diagonālo kumulāciju starp DAK EPN valstīm, lai paātrinātu diagonālās kumulācijas īstenošanu starp DAK EPN valstīm un uzlabotu reģionālo integrāciju DAK reģionā.

ES 2022. gadā arī turpināja izvērst **ES un Dienvidāfrikas programmu “Partnervalstis izaugsmei”**, lai maksimāli palielinātu divpusējo tirdzniecību atbilstīgi DAK EPN, likvidējot tehniskos šķēršļus tirdzniecībā un veicinot globālās vērtības ķēdes. Šajā saistībā ES turpināja sadarbību ar Dienvidāfrikas Kokvilnas, vilnas un mohēras apvienību, savedot kopā audzētājus, pircējus, aprīkojuma piegādātājus un preču apvienības visā ilgtspējīgo

⁴³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c2814529-8fce-11ed-b508-01aa75ed71a1/language-en>

⁴⁴ [Ekonomiskā integrācija, tirdzniecība un savienojamība \(europa.eu\)](#)

tekstilizstrādājumu vērtības ķēdē, lai izpētītu iespējas zināšanu kopīgošanai, tehniskajai apmaiņai un tirdzniecībai.

Vēl viens piemērs ir ES ciešā sadarbība ar visām tās partnervalstīm **Eiropas un Vidusjūras reģionā (PEM)**, izstrādājot kopēju platformu elektronisko izcelsmes apliecinājumu un elektronisko administratīvās sadarbības līdzekļu izmantošanai (*e-PoC iniciatīva*).

C. Uzmanības centrā — tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība

Komisija 2022. gada 22. jūnijā pabeidza savas tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības politikas pārskatīšanu, kā rezultātā tika publicēts **paziņojums**⁴⁵ “Tirdzniecības partnerību spēks: kopā zaļai un taisnīgai ekonomikas izaugsmei”⁴⁶. Minētais ziņojums ir jauns stimuls īstenotu esošos ES tirdzniecības nolīgumus ar TIA nodaļām, konkrētāk, 11 tirdzniecības nolīgumus, kas aptver 18 partnervalstis.

Komisija pastiprināja darbību, lai tās 2022. gadā veiktajā TIA pārskatīšanā gūtās atziņas sāktu darboties praksē

Atbilstīgi secinājumiem, kas gūti tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības pārskatīšanā, Komisija pildīja savu solījumu **efektīvāk iesaistīt pilsonisko sabiedrību** īstenošanā un izpildē.

- **Uzlabotais sūdzību izskatīšanas mehānisms** Komisijas vienotajam kontaktpunktam (**VKP**) iesniegtiem apgalvojumiem par TIA pārkāpumiem paredz konkrētus termiņus, kuros Komisijai ir jāreaģē (sk. turpmāk).
- Komisija ir arī sākusi darbu **konkrētu valstu prioritāšu noteikšanā, cieši iesaistot ES vietējās konsultantu grupas (VKG)**. Mērķis ir palielināt TIA saistību īstenošanas efektivitāti.

Komisija arī veica konkrētus pasākumus, lai **iesaistītu partnervalstis**, kuras ir uzņēmušās TIA saistības. 2022. gadā TIA komitejas, kas izveidotas ES tirdzniecības nolīgumu ietvaros, tika izmantotas, lai:

- iesaistītu partnerus attiecībā uz TIA pārskatīšanas galvenajiem elementiem, jo īpaši *darba aizsardzības (DA) standartu* īstenošanu ar mērķi panākt, lai droša un veselīga darba vide kļūtu par jaunu pamatprincipu un tiesībām darbā, un sāktu dialogu ar konkrētām partnervalstīm par attiecīgajām Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) konvencijām (C155 un C187);

⁴⁵ <https://circabc.europa.eu/ui/group/8a31feb6-d901-421f-a607-ebbdd7d59ca0/library/8c5821b3-2b18-43a1-b791-2df56b673900/details>.

⁴⁶ TIA pārskatīšanas galveno secinājumu kopsavilkumu sk. arī 2022. gada ziņojumā par īstenošanu un izpildi, lapa: [Komisijas dokumentu reģistrs — COM\(2022\) 730 \(europa.eu\)](#).

- veicinātu lielāku *pārredzamību attiecībā uz procesu*, jo īpaši partnervalstu vietējo konsultantu grupu (VKG) sastāvu, atbalstot saziņu starp VKG un pilsonisko sabiedrību kopumā;
- palielinātu partnervalstu izpratni par *nesen ieviestajiem vai ierosinātajiem ES tiesību aktiem par ilgtspēju* (piemēram, ES regulām par atmežošanu un oglekļa ieviedkorekciju, kā arī priekšlikumu par Piespiedu darba regulu) un uzklausi partnervalstu bažas par ietekmi uz tirdzniecības attiecībām ar ES.

Tika saņemta pirmā oficiālā sūdzība par TIA un pabeigts sākotnējais novērtējums⁴⁷

Sūdzība attiecas uz darba ņēmēju tiesībām ieguves rūpniecībā Peru un Kolumbijā. Komisija 2023. gada 13. janvārī informēja sūdzības iesniedzēju — Nīderlandes NVO “CNV International” — par sava sākotnējā novērtējuma rezultātiem. Komisija arī informēja Peru un Kolumbiju un savā tīmekļa vietnē publicēja informāciju par apgalvojumiem attiecībā uz šo iespējamo situāciju⁴⁸. Sākotnējā novērtējumā bija identificētas nepilnības darba tiesību aktu izpildē abās valstīs. Patlaban Komisija sadarbojas ar šīm valstīm, lai turpinātu darbu identificēto iespējamo nepilnību novēršanai.

Komisija pilnvērtīgi izmantoja tirdzniecības nolīgumu, jo īpaši noteikumus par dialogu un sadarbību tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības jautājumos, kā arī citus pieejamos kanālus. Komisija arī sadarbojas ar SDO šajā jautājumā.

Komisija 2022. gada jūnijā publicēja pārskatītās **darba pamatnostādnes vienotajam kontaktpunktam**. Pārskatītās pamatnostādnes nodrošina lielāku pārredzamību un paredzamību ieinteresētajām personām, kas ziņo apgalvojumu par TIA pārkāpumiem, un vienlaikus tās arī nosaka termiņus, ar kuriem Komisija strādā, izskatot TIA sūdzības, — 10 darbdienas, lai apstiprinātu sūdzības saņemšanu, 20 darbdienas, lai sniegtu pirmās atsauksmes sūdzības iesniedzējam, un līdz 120 darbdienām, lai pabeigtu sākotnējo novērtējumu (atkarībā no lietas sarežģītības).

Pārskata periodā tika panākts stabils progress TIA saistību īstenošanā attiecībā uz darbaspēku

Darbaspēka jomā tika reģistrēts progress **SDO pamatkonvenciju ratificēšanā un ieviešanā** vairākās partnervalstīs —

- **Japāna** ratificēja SDO Konvenciju (Nr.) C105 par piespiedu darba atcelšanu. Konvencija stājās spēkā 2023. gada jūlijā. Japāna joprojām ir paņēmusies gūt pastāvīgu progresu vēl neratificētās SDO Konvencijas par diskrimināciju (C111) ratificēšanā, veicot konkrētākas darbības, un termiņš vēl ir jānosaka.

⁴⁷ Vienotais kontaktpunkts 2022. gadā saņēma otro oficiālo sūdzību, kas ietvēra apgalvojumus par TIA pārkāpumiem; tomēr to nevarēja apstrādāt, jo sūdzības iesniedzējs nebija ES subjekts.

⁴⁸ <https://circabc.europa.eu/rest/download/c872c7cb-a0da-46dc-8b03-8144bf2f0436>

- **Centrālamerikā** Panama ratificēja starptautiskās darba pamatkonvencijas par darba inspekcijām un maternitāti un Piespiedu darba konvencijas 2014. gada protokolu.
- **Dienvīdkorejā** 2022. gada aprīlī stājās spēkā trīs pamatkonvencijas, proti, konvencijas par biedrošanās brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās (Nr. 87), par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu (Nr. 98) un par piespiedu darbu (Nr. 29). Zināms progress tika reģistrēts arī Konvencijas (Nr.) 105 par piespiedu darba atcelšanu ratificēšanā — 2022. gadā Dienvīdkoreja publicēja pētījumu, kurā identificēti iekšzemes noteikumi, kas ir jāgroza, lai izpildītu SDO konvenciju. Komisija 2022. gada septembrī rīkoja ieinteresēto personu sanāksmi ar Dienvīdkorejas pilsoniskās sabiedrības pārstāvju piedalīšanos, un tā arī veic atsevišķu pētījumu, lai apstiprinātu pētījumu par Dienvīdkoreju. ES puse turpināja virzīt šo jautājumu ar Dienvīdkoreju visos līmeņos.

Pēc pirmā posma (ratifikācija) pabeigšanas galvenā uzmanība īstenošanā ir novirzīta no ratifikācijas uz to, kā tirdzniecības partnervalstis **īsteno un piemēro SDO pamatkonvencijas**, Komisijai turpinot to rūpīgi uzraudzīt.

Šajā saistībā 2022. gadā tika novērotas dažas apstiprinošas tendences un norises, jo **iekšzemes regulējums attiecībā uz darbaspēku** tiek pārskatīts un uzlabots vairākās partnervalstīs, tām īstenojot savas TIA saistības.

- Piemēram, darba kodeksa plašāka reforma norisinās **Vjetnamā** (tai skaitā darbs ar dekrētu, lai atļautu izveidot **neatkarīgas arodbiedrības**). Reforma pēc tās pabeigšanas varētu arī pozitīvi ietekmēt **Vjetnamas VKG**, kas būtu jāpaplašina, lai ietvertu neatkarīgas darba ņēmēju organizācijas.
- ES darbs ar **Japānu** saistībā ar pienācīgas rūpības tiesību aktiem, kas turpinājās TIA komitejās un starpsesiju tehniskajās sanāksmēs, palīdzēja veidot Japānas **pamatnostādnes par pienācīgu rūpību cilvēktiesību jomā**, kuras publicētas 2022. gada septembrī. Pamatnostādnēs ir aplūkoti tie paši darba standarti kā EPN TIA nodaļā, un to mērķis cita starpā ir palielināt apmēru, kādā Japānas uzņēmumi iegūst izejvielas atbilstīgi un atbilstoši starptautiskajiem standartiem.
- **Singapūra** norādīja, ka tā veic pasākumus, lai ieviestu tiesību aktus, kas **aizliedz diskrimināciju darbavietā** (līdz šim šis jautājums ir risināts tikai ar brīvprātīgiem regulējumiem).
- **Gruzija** ir izveidojusi pilnībā darbojošos darba inspekciju ar paplašinātām pilnvarām.
- Pēc apspriedēm TIA komitejās un ar ieinteresētajām personām uz vietas **Kolumbija un Peru** apzināja nepilnības darba tiesiskajā regulējumā un nolēma sākt savu attiecīgo darba kodeksu pārskatīšanu.

TIA noteikumi preferenciālās tirdzniecības nolīgumos par vidi un darbaspēku rosina mērķtiecīgāku sadarbību starp pusēm

Vides aizsardzības jomā pārskata periodā bija vērojams pakāpenisks progress **daudzpusējo vides nolīgumu** īstenošanā un zaļās pārkārtošanās procesā, izmantojot aprites ekonomikas pieejas. Piemēram, **Vjetnama** iesaistījās dialogā ar ES par aprites ekonomiku, un šajā ziņā būtiska nozīme bija TIA nodaļai un ES un Vjetnamas tirdzniecības nolīgumam kopumā.

Komisija joprojām iegulda lielas pūles **sadarbībā**, lai īstenotu tās nolīgumos ietvertos vides noteikumus, arī ar attīstītajām partnervalstīm Dienvidaustrumāzijā. Šajā saistībā Komisija virzīja sadarbību ar **Singapūru** attiecībā uz tehnoloģijām zaļās un digitālās pārkārtošanās atbalstam (šajā nolūkā izmantojot VKG 24. marta kopējo darbsemināru “Digitālā ekonomika un tās saikne ar ilgtspēju”).

ES 2022. gadā finansēja tehnisko sadarbību ilgspējas mērķu atbalstam

- **Centrālamerikā** sadarbības projektos tiek atbalstīti reformu procesi un spēju veidošana, lai palīdzētu partneriem īstenot savas saistības darba tiesību jomā. Viens šāds piemērs ir ES finansētā SDO programma Gvatemalai, kuras ietvaros tiek īstenots SDO ceļvedis par biedrošanās brīvību un darba koplīgumu slēgšanu.
- **Vjetnamā** ES un Vjetnamas Pienācīgas kvalitātes nodarbinātības programma ar budžetu 13,5 miljoni EUR sešiem gadiem palīdz risināt ar industriālajām attiecībām, biedrošanās brīvību un darba koplīgumu slēgšanu saistītus jautājumus, kā arī veicina neatkarīgu arodbiedrību un darba inspekciju izveidi un darbību.

Vietējās konsultantu grupas turpināja sniegt būtisku ieguldījumu TIA mērķu sasniegšanā atbilstīgi 11 ES tirdzniecības nolīgumiem, kas aptver 18 valstis

Ieguldījums, ko sniedz VKG, kuras **uzrauga situāciju** partnervalstīs uz vietas, stiprina Komisijas nostāju, tai veicot pēcpasākumus attiecībā uz TIA saistībām.

- Piemēram, **Ekvadorā** pilsoniskās sabiedrības pārstāvju 2021. gadā kopīgi iesniegtā informācijā bija izceltas **problēmas** saistībā ar kādas **banānu nozares** darba ņēmēju organizācijas **reģistrāciju arodbiedrības statusā**; tā rezultātā tika veikta izpildes darbība. Komisija aktualizēja šo jautājumu un puda bažas par darba tiesību pamatsaistību pārkāpumu, un atgādināja par SDO sniegtajiem ieteikumiem. Komisija turpināja iesaisti ar biedrībām Ekvadorā, jo īpaši banānu nozarē, un atbalstīt tās sarunās ar Ekvadoras valdību.
- **ES Dienvidkorejas VKG** 2021. gadā vērsa Komisijas uzmanību uz apgalvojumiem par **piegādes darbinieku diskrimināciju Dienvidkorejā** saistībā ar viņu tiesību slēgt darba koplīgumus atzīšanu. Komisija turpināja risināt šo jautājumu ar Dienvidkoreju ekspertu grupas ziņojuma īstenošanas kontekstā.
- Pavisam nesen **ES Apvienotās Karalistes VKG** vērsa Komisijas uzmanību uz vairākiem ar atbilstību saistītiem jautājumiem, kas aktualizēti apspriedēs ar Apvienoto Karalisti attiecīgajās institucionālajās struktūrās. Viens no šiem jautājumiem bija **darba inspekciju** skaita samazināšana Apvienotajā Karalistē saistībā ar Apvienotās Karalistes apņemšanos uzturēt efektīvu iekšzemes izpildes sistēmu. Šis jautājums tika

aktualizēts Tirdzniecības specializētajā komitejā (TSK) vienlīdzīgu konkurences apstākļu jomā, pamatojoties uz ES VKG paustajām bažām.

VKG arī turpināja sniegt ieguldījumu ES tirdzniecības nolīgumu pusēm savstarpēji interesējošos un svarīgos tematos, veicot **izpēti par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības** jautājumiem. Tas ietvēra ES un partnervalstu VKG pasūtītus **pētījumus**, kuru rezultāti tiek izmantoti pušu sadarbībai un savstarpējai izpratnei par ilgtspējas jautājumiem. Piemēri ir pētījums “Godīga tirdzniecība starp ES un Andu reģionu” un dokumentāls pētījums “Platformu darbs un institucionālā aizsardzība, īpaši pievēršoties Dienvidkorejai un ES”, kas tika publicēts 2022. gada marta vidū.

Turklāt ES VKG 2022. gadā turpināja **aktīvu iesaisti ar pilsonisko sabiedrību partnervalstīs**. ES VKG iesaiste ar pilsonisko sabiedrību uz vietas (arī ar pilsoniskās sabiedrības forumu vai tamlīdzīgu atbilstīgi ES tirdzniecības nolīgumiem izveidotu struktūru starpniecību) arī palīdzēja virzīt uz priekšu tirdzniecības un ilgtspējas jautājumus, pat gadījumos, kad trešo valstu VKG praktiskajā sastāvā joprojām pastāvēja trūkumi. Piemēram,

- **Vjetnamā** ES Vjetnamas VKG un ES delegācijas iesaiste uz vietas palīdzēja iedzīvināt procesu, kura rezultātā Vjetnama 2021. gada rudenī izveidoja vietējo konsultantu grupu (VKG) un 2022. gadā palielināja tās dalībnieku skaitu no trim līdz septiņiem.
- **Japānā**, ES VKG iesaistē ar dažiem Japānas dalībniekiem kopīgajā dialogā par pilsonisko sabiedrību, tika noteikti vairāki sadarbības pamattemati, proti, atbildīga darījumdarbība, pienācīga rūpība un SDO konvenciju ratifikācija. Tas radīja pozitīvu dinamiku.
- **ES Andu reģiona VKG** proaktīvā iesaiste veiksmīgi veicināja savstarpēji atbalstītu atsevišķu deklarāciju pieņemšanu no Kolumbijas VKG, Ekvadoras VKG un Peru ēnu VKG puses Pilsoniskās sabiedrības forumā, kas norisinājās 2022. gada 28. oktobrī.

Komisija 2022. gadā nodrošināja pastāvīgu **finansiālo atbalstu VKG darbam — 3 miljonu EUR vērtais projekts**, ko Komisija uzdeva veikt 2018. gadā, lai atbalstītu pilsonisko sabiedrību saistībā ar tirdzniecības nolīgumiem, tika pagarināts līdz 2024. gada beigām, un notiek process, lai to pagarinātu līdz 2026. gada beigām.

D. Tirdzniecības nolīgumu ietekmes izvērtēšana, lai ņemtu to vērā īstenošanas darbā⁴⁹

Pārskata periodā Komisija turpināja ņemt vērā konstatējumus, kas izdarīti pētījumā, kurš veikts, lai atbalstītu **ES un Andu reģiona tirdzniecības nolīguma⁵⁰ ex post** izvērtējumu.

⁴⁹ https://policy.trade.ec.europa.eu/analysis-and-assessment/ex-post-evaluations_en

2022. gada septembrī tika publicēts galīgais ziņojums par pētījumu, kas veikts, lai atbalstītu **ES un Centrālamerikas tirdzniecības nolīguma** *ex post* izvērtējumu, un Komisija 2023. gada jūnijā izdeva galveno ziņojumu (Komisijas dienestu darba dokumentu). Patlaban Komisija novērtē ziņojumu un sagatavo savu dienestu darba dokumentu, lai noslēgtu *ex post* izvērtējumu.

Abi izvērtējumi viesa lielāku skaidrību par situāciju nolīgumu īstenošanā un par to ietekmi uz ES un partnervalstīm no ekonomisko, sociālo un vides aspektu viedokļa. Tie apstiprina Komisijas pieeju īstenošanā ar Latīņamerikas un Centrālamerikas partnervalstīm un sniedz turpmāku ieguldījumu, lai Komisija pilnveidotu savu īstenošanas un izpildes stratēģiju.

Vienlaikus turpinās darbs saistībā ar *ex post* izvērtējumu par padziļinātajām un visaptverošajām brīvās tirdzniecības zonām ar **Gruziju un Moldovu**, un patlaban tiek sagatavots Komisijas dienestu darba dokuments.

Visbeidzot, ir sācies darbs, lai veiktu *ex post* izvērtējumu par **ES un DAK ekonomisko partnerattiecību nolīgumu**.

III. Palīdzība mazajiem un vidējiem uzņēmumiem orientēties starptautiskajā tirdzniecībā

ES tirdzniecības nolīgumu sniegtās priekšrocības ir jo īpaši nozīmīgas MVU (kas veido 93 % no ES eksportētājiem), tiem meklējot jaunas darījumdarbības iespējas ārvalstīs. Pat ja tie neveic tirdzniecības darījumus ar trešo valstu tirgiem tieši, sarunās panāktās saistības arī nāk par labu MVU, ņemot vērā to nozīmi globālajā piegādes ķēdē, piemēram, kad tie darbojas kā piegādātāji lielākiem uzņēmumiem. Komisija 2022. gadā turpināja centienus palīdzēt MVU uzzināt par ES tirdzniecības nolīgumu sniegtajām priekšrocībām un tās izmantot.

A. Platformas *Access2Markets* modernizēšana un popularizēšana

Platformā *Access2Markets*, kas darbību sāka 2020. gada oktobrī, ir ietverta visaptveroša praktiska informācija, kas uzņēmumiem vajadzīga, tiem veicot darījumdarbību ārvalstīs, tai skaitā par tarifiem, nodokļiem un procedūrām par 135 eksporta tirgiem un visiem avota tirgiem. Platformai ir vairāk nekā 5 miljoni lietotāju⁵¹, un Komisija ir apmācījusi vairāk nekā 9000 MVU par platformas izmantošanu. Papildus virtuālu apmācības sesiju organizēšanai reizi ceturksnī, kurās tika nodrošināta mutiskā tulkošana no angļu valodas ES valodās, Komisija / *TRADE* ĢD atbalstīja 30 apmācības pasākumus, ko organizēja dalībvalstis un nozare. Starp tiem bija 2022. gada ES un Āfrikas samits, apmācība par *Access2Markets*, ko

⁵⁰ Detalizētākus pētījuma konstatējumus sk. arī valstu lapā par ES un Andu reģiona tirdzniecības nolīgumu. Sk. arī Komisijas dienestu darba dokumentu **SWD(2023) 740**; <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>.

⁵¹ Kopumā meklējumu skaits meklētājprogrammā *MyTradeAssistant* 2022. gadā vien bija 11 336 170. 55,6 % meklējumu bija saistīti ar eksportu, 37,5 % — ar importu, un 6,8 % bija saistīti ar ES tirgu.

organizēja sadarbībā ar Padomes prezidentvalsti Franciju, apmācība ar ES un Japānas Rūpniecības sadarbības centru, ES Kanādas Tirdzniecības palātu, un apmācība Eiropas Biznesa atbalsta tīkla 2022. gada konference.

2022. gadā vēlreiz tika veikta platformas *Access2Markets* un tās **galveno rīku jaunināšana**:

- **izcelsmes noteikumu pašnovērtējuma rīks (*ROSA*)** tiek izmantots aptuveni 470 reizes dienā. Tā tvērums 2022. gadā tika paplašināts vēl vairāk — tagad *ROSA* ir ietverts 31 ES tirdzniecības nolīgums, aptverot kopumā 119 partnervalstis (ieskaitot 65 jaunattīstības valstis, kas to eksportā uz ES izmanto vispārējo tarifa preferenču shēmu). Turklāt no 2023. gada jūnija *visās* valodās ir pieejams ES un Kanādas Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (*CETA*), ES un Apvienotās Karalistes Tirdzniecības un sadarbības nolīgums (*TSN*), ES un Japānas Ekonomisko partnerattiecību nolīgums un vispārējo tarifa preferenču shēma. Izcelsmes noteikumu pašnovērtējuma rīka jaunā versija tika laista klajā attiecībā uz lielāko daļu ES brīvās tirdzniecības nolīgumu. *ROSA* ir pilnībā pārstrādāts, iekļaujot jaunu saskarni⁵² (*ROSA 2*) un vienkāršotus jautājumus, saīsinot laiku, kas uzņēmumiem jāatvēl, lai izpildītu pašnovērtējumu, un vēl vairāk vienkāršojot procesu lietotājiem.
- **Rīks *Access2Procurement (A2P)***, kas sāka darboties 2021. gada septembrī, palīdz uzņēmumiem noskaidrot, vai uz konkrētu iepirkumu attiecas starptautiskās saistības, ko **Kanāda un Japāna** uzņēmušās to divpusējos tirdzniecības nolīgumos ar ES. Kopš šā rīka ieviešanas lietotāji ir veikuši 5395 novērtējumus, un 2022. gadā vidējais novērtējumu skaits mēnesī bija 270. Tika pabeigta un 2023. gada 4. jūlijā oficiāli izziņota **Amerikas Savienoto Valstu** pievienošana rīkam *Access2Procurement*. Nākamā tiks pievienota Apvienotā Karaliste.
- Platformai 2022. gadā tika pievienots ***tirdzniecības asistenta rīks, kas attiecas uz pakalpojumiem un ieguldījumiem (My Trade Assistant for Services and Investment)***, kas pagaidām aptver divas valstis — Kanādu un Apvienoto Karalisti, un trīs nozares — tiesību, grāmatvedības un jūras transporta pakalpojumu nozares. Kopš šā rīka ieviešanas tas ir aplūkots 9000 reižu. Pakāpeniski tiek pievienota informācija par vairāk nekā 90 pakalpojumu nozarēm četros eksporta tirgos — Kanādā, Japānā, Šveicē un Apvienotajā Karalistē.
- Platformā *Access2Markets* pakāpeniski tiek integrēta ***pakalpojumu statistika***; tā ir balstīta uz *Eurostat* “Bop-Its6” datu kopām un aptver šādas nozares: ražošanas pakalpojumi, tehniskās apkopes un remonta pakalpojumi, transports, ceļojumi, būvniecība, apdrošināšana un pensijas, finanšu pakalpojumi, telekomunikācijas, datoru

⁵² <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/news/rosa-2-launches-beta-version>

un informācijas pakalpojumi, citi darījumdarbības pakalpojumi un individuālie, kultūras un atpūtas pakalpojumi.

B. MVU īpašo vajadzību ņemšana vērā — nodaļas par MVU tirdzniecības nolīgumos un centri Japānā un Ķīnā

Vairākos esošajos **ES tirdzniecības nolīgumos** ir iekļauti **speciāli noteikumi par MVU**⁵³, lai palīdzētu MVU piekļūt svarīgai informācijai, kas vajadzīga savstarpējā piekļuvē tirgiem. ES un Kanādas Visaptverošajā ekonomikas un tirdzniecības nolīgumā (*CETA*) ir *ieteikums* par MVU⁵⁴, savukārt ES un Japānas Ekonomisko partnerattiecību nolīgumā (ES un Japānas EPN) un ES un Apvienotās Karalistes TSN ir *nodaļas par MVU*. Katras puses kontaktpunkti nodrošina, ka nolīguma īstenošanas laikā tiek ņemtas vērā MVU intereses un ka MVU ir piekļuve jaunākajai informācijai. Šajā saistībā MVU kontaktpunkti, kas izveidoti atbilstīgi *CETA*, 2023. gada martā organizēja speciālu tīmekļsemināru savstarpējai pieredzes un informācijas apmaiņai par savām politikas iniciatīvām un programmām, kuras palīdz MVU izvērst darbību starptautiskā mērogā. *CETA* darbības laikā uz Kanādu eksportējošo MVU skaits ir palielinājies par 43 %. MGUV kontaktpunkti, kas izveidoti atbilstīgi ES un Japānas EPN, 2022. gada jūnijā rīkoja sanāksmi, lai iezīmētu darbības, ko katra puse veikusi nodaļas par MVU īstenošanai, un 2023. gada martā publicēja savu jaunāko **kopējo darbības ziņojumu**⁵⁵.

Komisija 2022. gadā turpināja palīdzēt MVU, izveidojot specializētus MVU centrus Japānā un Ķīnā, kas palīdz MVU orientēties šo valstu tirgos.

*ES un Japānas Rūpniecības sadarbības centrs*⁵⁶ ar sava speciālā EPN palīdzības dienesta⁵⁷ starpniecību veic cita starpā šādus pasākumus:

- apmācība 77 ES vadītājiem (“Get Ready for Japan”, “World Class Manufacturing”);
- 41 tīmekļseminārs vai raidieraksts par darījumdarbību Japānā, kuros piedalījās vairāk nekā 1200 dalībnieku;
- 20 tirgus informācijas ziņojumi, kas bez maksas pieejami Eiropas uzņēmumiem;
- 28 *B2B* pasākumi, kuri veicināja vairāk nekā 830 tikšanās starp Eiropas un Japānas uzņēmumiem⁵⁸, rezultātā sagatavojot 15 partnerattiecību nolīgumus.

⁵³ Ar Kanādu ir panākta vienošanās par ieteikumu attiecībā uz MVU, savukārt ES un Japānas EPN un ES un Apvienotās Karalistes TSN, kā arī ar Jaunzēlandi, *Mercosur*, Čīli un Meksiku noslēgtajos nolīgumos ir iekļautas MVU veltītas nodaļas. Nodaļa par MVU ir arī viens no tematiskajiem notiekošajās sarunās ar Indiju un Indonēziju.

⁵⁴ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_157417.pdf

⁵⁵ [relations-negotiations-and-agreements](https://www.eu-japan.eu/relations-negotiations-and-agreements) — Bibliotēka (europa.eu)

⁵⁶ <https://www.eu-japan.eu/>.

⁵⁷ <https://www.eu-japan.eu/epa-helpdesk>

⁵⁸ Šis centrs kā Eiropas Biznesa atbalsta tīkla kontaktpunkts attiecībā uz Japānu veicina Eiropas un Japānas MVU savešanu kopā.

*ES MVU centrs Ķīnā*⁵⁹ konsultē ieinteresētās personas no darījumdarbības aprindām par komerciālas klātbūtnes nodibināšanu Ķīnas tirgū un atbalsta paraugprakses apmaiņu. Tā darbības 2022. gadā cita starpā bija šādas:

- 37 apmācības sesijas /tīmekļsemināri Ķīnā un ES vairāk nekā 3000 ES MVU;
- 22 veicināšanas pasākumi, tai skaitā politiskas tikšanās un lobēšanas darbības ar Ķīnas un Eiropas valdību amatpersonām, domnīcām un uzņēmumu apvienībām;
- 10 pamatnostādnes par eksportu, nozares ziņojums un raksti par darījumdarbību;
- īpaša tehniskā palīdzība ES MVU vairāk nekā 300 gadījumos.

C. Sadarbība ar Eiropas Biznesa atbalsta tīklu (EEN), lai palīdzētu MVU

Komisija / *TRADE* ĢD turpina padziļināt savu iesaisti ar Eiropas Biznesa atbalsta tīklu⁶⁰ (“tīkls”), kas atkārtoti izveidots atbilstīgi ES Vienotā tirgus programmai. Tīkla partnervalstīm ir īpašas pilnvaras popularizēt ES tirdzniecības nolīgumus. Jaunākā uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus par tīklu darba izdevumos ir noteikts, ka tīkla partnervalstīm ir “jāpalīdz MVU pilnvērtīgi izmantot ES brīvās tirdzniecības nolīgumus (tirdzniecības nolīgumus), kas ir spēkā ar trešām valstīm”. Uzaicinājuma pieejamais budžets ir iespaidīgs — 164,5 miljoni EUR laikposmam no 2022. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 30. jūnijam. Tiek gaidīts, ka tīkla konsultanti arī ziņos par Eiropas uzņēmumiem radīto ietekmi pēc tirdzniecības konsultāciju pakalpojumu sniegšanas (t. i., par konsultāciju sasniegumiem).

EEN struktūras arvien vairāk gādā par to, lai popularizētu ES tirdzniecības nolīgumus

2022. gadā tīkls izveidoja speciālu ekspertu grupu (tematiskā grupa “Internacionalizācija”), kura risina ar MVU internacionalizāciju saistītus jautājumus un kuras darbam seko līdzī 290 tīkla konsultanti. Īpaša kontaktpersonai tika uzticēts pienākums palielināt tīkla konsultantu spēju palīdzēt to klientiem no darījumdarbības aprindām izmantot ES tirdzniecības nolīgumu sniegtās iespējas.

2022. gadā izsludinot jaunus uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus un paust ieinteresētību, tīkls ir paplašinājies ārpus ES robežām, pievienojot sev *tīkla centru* ES tirdzniecības partnervalstīs, ar kurām ES ir noslēgts divpusējās tirdzniecības nolīgums vai ir izveidota muitas savienība (piemēram, Turcijā, Singapūrā, Dienvidkoreijā).

⁵⁹ <https://www.eusmecentre.org.cn/>

⁶⁰ Informācija par EEN ir pieejama šeit: <https://een.ec.europa.eu/>. Tikls, ko līdzfinansē ES programma COSME, darbojas vairāk nekā 60 valstīs un apvieno 3000 ekspertu no 600 dalīborganizācijām. Tā mērķis ir palīdzēt maziem un vidējiem uzņēmumiem to starptautiskajā darbībā.

Liela daļa tīkla darbību ir vērsta uz MVU piekļuvi tirdzniecības nolīgumu sniegtajām priekšrocībām

Aptverot 500 vadošās uzņēmumu atbalsta organizācijas Eiropā, tīkls turpina veicināt *TRADE* ĢD centienus sniegt apmācību par ES tirdzniecības nolīgumiem un *Access2Markets*. 2022. gadā tīkls atkal veica vairākus papildu popularizēšanas pasākumus, palīdzot MVU uzzināt par ārvalstu tirgiem un tajos orientēties un konkurēt. Minēto pasākumu vidū bija šādi:

- *darbseminārs par ES tirdzniecības nolīgumiem un Access2Markets* ikgadējā *EEN* konferencē Prāgā, 2022. gada oktobrī, kurā uz vietas piedalījās 40 tīkla konsultanti un tiešsaistē piedalījās aptuveni 60 konsultanti;
- *pasniedzēju apmācības* sesija 2022. gada novembrī ar ārējiem konsultantiem, izmantojot praktiskus gadījumpētījumus. Dalībniekiem tika prasīts atkārtot sesiju un izplatīt tās saturu to valsts tīklos 6 mēnešu laikā;
- 2023. gada sākumā tika uzsākta *neformālas apaļā galda sanāksmes* rīkošana reizi divos mēnešos par *tirdzniecības nolīgumiem*; tajā ārējie tirdzniecības eksperti konsultē tīkla konsultantus par to, kā risināt konkrētas problēmas, ar kurām to klienti saskaras, importējot un/vai eksportējot ārpus ES.

D. Sadarbība ar tirdzniecības veicināšanas organizācijām

Komisija turpina iesaisti ar dalībvalstu tirdzniecības veicināšanas organizācijām (TVO), lai tās informētu par jaunākajām norisēm saistībā ar ES tirdzniecības nolīgumiem un platformu *Access2Markets*. Komisija 2022. gadā arī turpināja informācijas apmaiņu ar apvienību *Trade Promotion Europe* (“*TPE*”)⁶¹, kas apvieno 27 TVO no 17 dalībvalstīm. *TPE* pilda svarīgu izplatītāja lomu, jo tās plašais tīkls aptver vairāk nekā 170 birojus ES un vairāk nekā 400 birojus ārpus ES. Komisija ir atbalstījusi *TPE* centienus veicināt tās dalībnieku informētību par ES preferenciālās tirdzniecības nolīgumiem un to sniegtajām priekšrocībām. Šis atbalsts ietvēra virkni specializētu apmācības sesiju organizēšanu, piemēram, organizējot eksporta pārvaldības meistarklases programmu, kas uzsākta 2023. gada martā⁶².

E. Darbības MVU atbalstam daudzpusējā līmenī (PTO)

ES 2022. gadā turpināja atbalstīt 2020. gada **MMVU paketes**⁶³ īstenošanu, ziņojot PTO sekretariātam par situāciju paketes īstenošanā ES. Šajā saistībā ES regulāri nosūta tarifu un netarifu datus uz abām paketē paredzētajām informācijas platformām (Globālo tirdzniecības palīdzības dienestu un PTO integrēto datubāzi). ES arī vairākkārt sniedza atgriezenisko saiti

⁶¹ <https://tradepromotioneurope.eu/>

⁶² <https://tradepromotioneurope.eu/trade-promotion-europes-export-management-masterclass-kicks-off/>

⁶³ https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/msmes_11dec20_e.htm

un atbalstu saistībā ar informācijas kopīgošanas iniciatīvām, ko īsteno PVO sekretariāts, tai skaitā par to, kā uzlabot MMVU noteikumus reģionālo tirdzniecības nolīgumu datubāzē⁶⁴.

IV. Šķēršļu novēršana un risinājumu rašana

IV.1 Pašreizējā situācija un tirdzniecības šķēršļu novēršana

Tirdzniecības vide pasaulē 2022. gadā joprojām bija sarežģīta. Pēc saskaņota sabiedroto un citu valstu spiediena, ko tās izdarīja, lai ierobežotu Krievijas spēju īstenot agresiju, kamēr citas valstis veica pasākumus, lai aizsargātu savus iekšzemes tirgus, neprovocētajam un nepamatotajam Krievijas agresijas karam pret Ukrainu ir bijusi būtiska ietekme uz starptautisko tirdzniecību. Dažos reģionos arī turpinājās protekcionistiskā politika un prakse, kas maksimumu sasniedza Covid periodā, radot problēmas uzņēmumiem, kuri darbojas šajos tirgos. Tāpēc ir svarīgi turpināt centienus atklāt, aktualizēt un likvidēt šķēršļus tirdzniecībā.

A. Reģistrēto šķēršļu uzskaitījums tirdzniecības un ieguldījumu jomā 2022. gada 31. decembrī

Kā liecina nākamā tabula, līdz 2022. gada beigām Komisijas *Access2Markets* datubāzē bija iekļauti kopumā 448 aktīvi šķēršļi tirdzniecības un ieguldījumu jomā 64 trešās valstīs.

Pasākuma veids	Šķēršļu skaits
Sanitārie un fitosanitārie (SFS) pasākumi	99
Tehniskie šķēršļi tirdzniecībā (TŠT)	79
Tarifi un līdzvērtīgi pasākumi, kvantitatīvi ierobežojumi	79
Administratīvās procedūras	37
Citi pasākumi*	37
Pakalpojumi un investīcijas	36
Intelektuālā īpašuma tiesības (IĪT)	36
Publiskais iepirkums	29
Eksporta nodokļi un ierobežojumi	16
Kopā	448

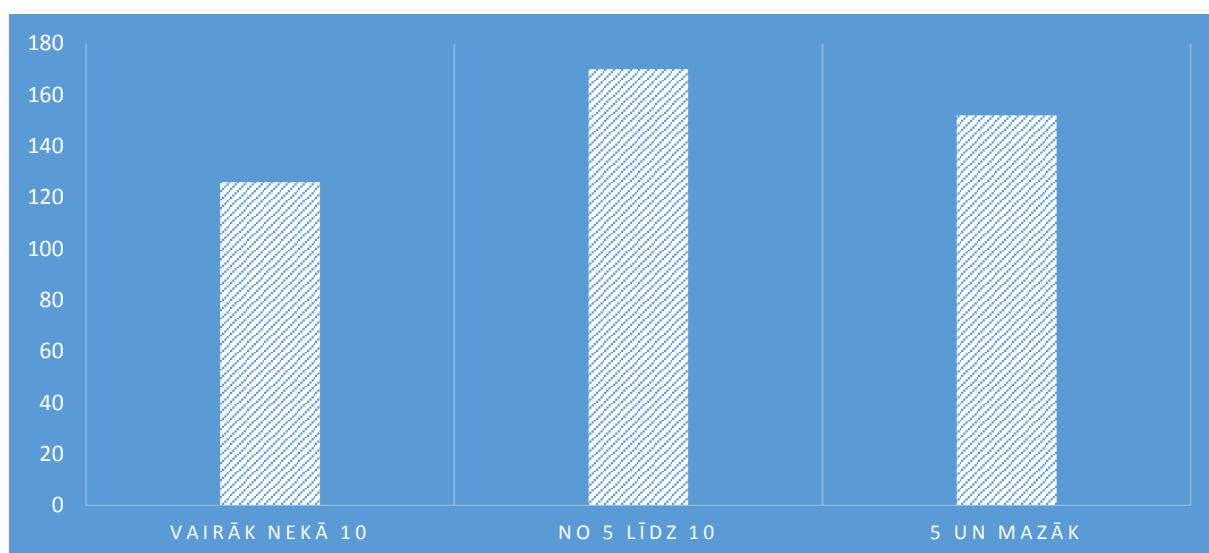
* Citi pasākumi ietver šķēršļus, kas ir saistīti ar tirdzniecības aizsardzības instrumentiem (TAI) un subsīdijām, un pasākumus, kuri ietekmē konkurenci.

⁶⁴ https://www.wto.org/english/tratop_e/msmesandtra_e/msmesandtra_e.htm

Tādējādi to šķēršļu **skaitis** tirdzniecības un ieguldījumu jomā, ar kuriem saskaras ES uzņēmumi, eksportējot ārpus Savienības, ir saglabājis stabils salīdzinājumā ar 2021. gadu, kad tika reģistrēti 455 šķēršļi.

Raugoties uz to tirdzniecības šķēršļu **reģistrācijas datumu**, kuri reģistrēti līdz 2022. gadam, 34 % bija reģistrēti pēdējos piecos gados (kā redzams 5. attēlā turpmāk), 38 % šķēršļu pastāv 6–10 gadus, savukārt 27 % no visiem šķēršļiem ir sarakstā vairāk nekā desmit gadus.

5. attēls. Šķēršļu skaits atbilstīgi reģistrācijas datumam

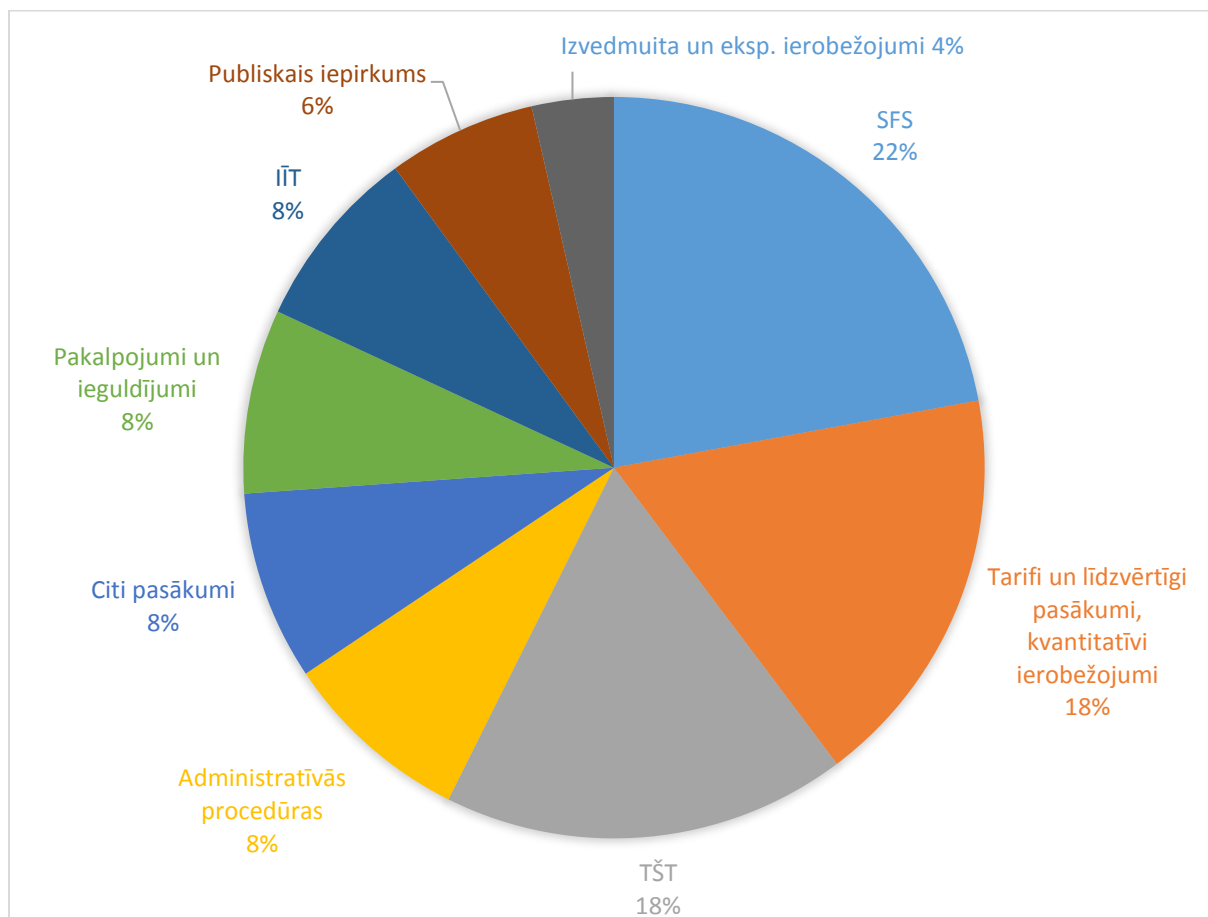
Vidējais šķēršļu “vecums” tirdzniecībā ar Ķīnu, Krieviju, Indiju un Amerikas Savienotajām valstīm (t. i., lielākajām valstīm, kas nav preferenciālās partnervalstis), ir 10 gadi — 103 no 117 šķēršļiem attiecībā uz šīm valstīm tika reģistrēti pirms 2019. gada. Turpretī šķēršļiem, kas reģistrēti citās valstīs, vidējais “vecums” ir aptuveni 8,7 gadi.

Dažās no šīm valstīm uzņēmumi atrada alternatīvus maršrutus, kā apiet šķēršļus, vai vienkārši nolēma koncentrēties uz citiem tirgiem. Tajā pašā laikā platformā *Access2Markets* pieejamā informācija par šo šķēršļu esību joprojām ir noderīga uzņēmumiem, tiem veicot darījumus attiecīgajās valstīs. Komisija pakāpeniski pārskata vecāku šķēršļu uzskaitījumu par katru valsti un nozari, sadarbojoties ar dalībvalstīm un attiecīgajām ieinteresētajām personām. Turpmāk C iedaļā ir sniegti daži neseni piemēri, kā Komisijai kopā ar dalībvalstīm un uzņēmumiem likvidēt atrisināt šķēršļus, kas bija ietekmējuši ES eksportu vairāk nekā desmit gadus.

Raugoties uz **šķēršļu veidiem**, kas bija dominējoši 2022. gadā, kā redzams 6. attēlā turpmāk, *SFS pasākumi* joprojām bija vislielākā tirdzniecības šķēršļu kategorija (99), kas ir gandrīz ceturtdaļa no visiem reģistrētajiem šķēršļiem. Nākamās lielākās kategorijas ir TŠT pasākumi (79 šķēršļi) un tarifu pasākumi un kvantitatīvie ierobežojumi (79 šķēršļi). Šīs trīs kategorijas kopā veidoja gandrīz 60 % no visiem aktīvajiem šķēršļiem, atspoguļojot no 2020. līdz 2021. gadam novēroto tendenci.

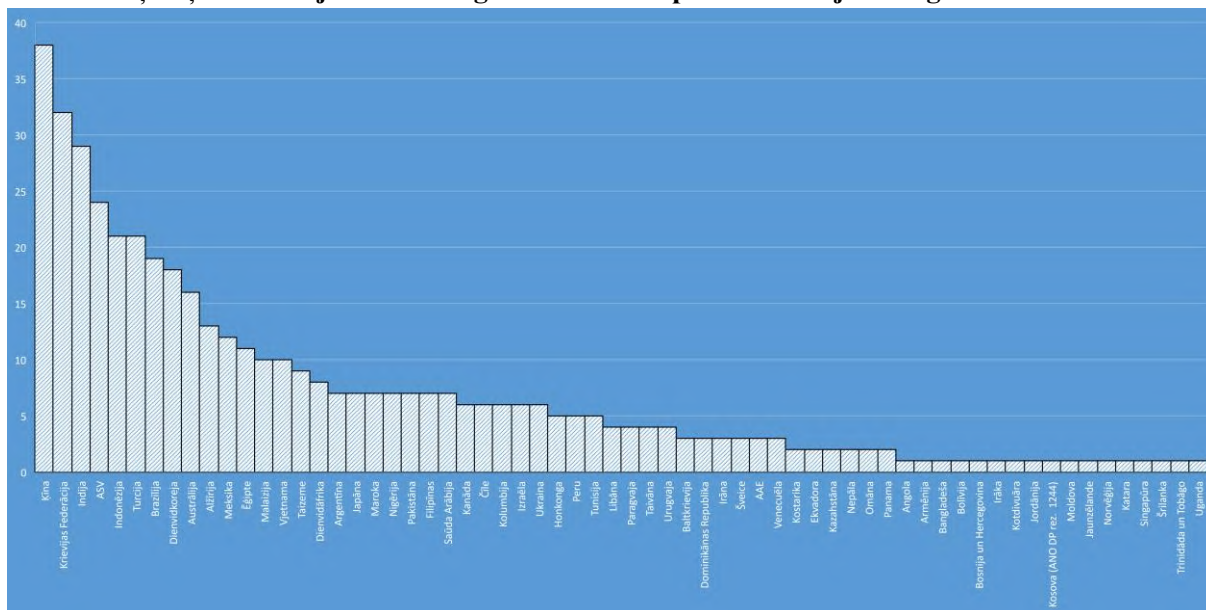
No reģistrētajiem šķēršļiem 36 ir *pakalpojumu* jomā, skarot 20 dažādas trešās valstis. Vislielākā ietekmētā pakalpojumu nozare ir transports — 10 reģistrēti šķēršļi; tai seko tādas nozares kā finanšu pakalpojumi, enerģētika, pasta pakalpojumi, darījumdarbība, būvniecība, atpūta, izplatīšana un citi pakalpojumi.

6. attēls. Šķēršļu veidi 2022. gadā

7. attēlā ir norādītas tirdzniecības partnervalstis, kurās 2022. gadā reģistrēts visvairāk šķēršļu, — **Ķīnā** joprojām bija visvairāk reģistrēto šķēršļu, proti, 38, tai sekoja **Krievija** (32), **Indija** (29), **Amerikas Savienotās Valstis** (24) un **Indonēzija** (21).

7. attēls. Šķēršļu uzskaitījums atbilstīgi tirdzniecības partnervalstij 2022. gadā

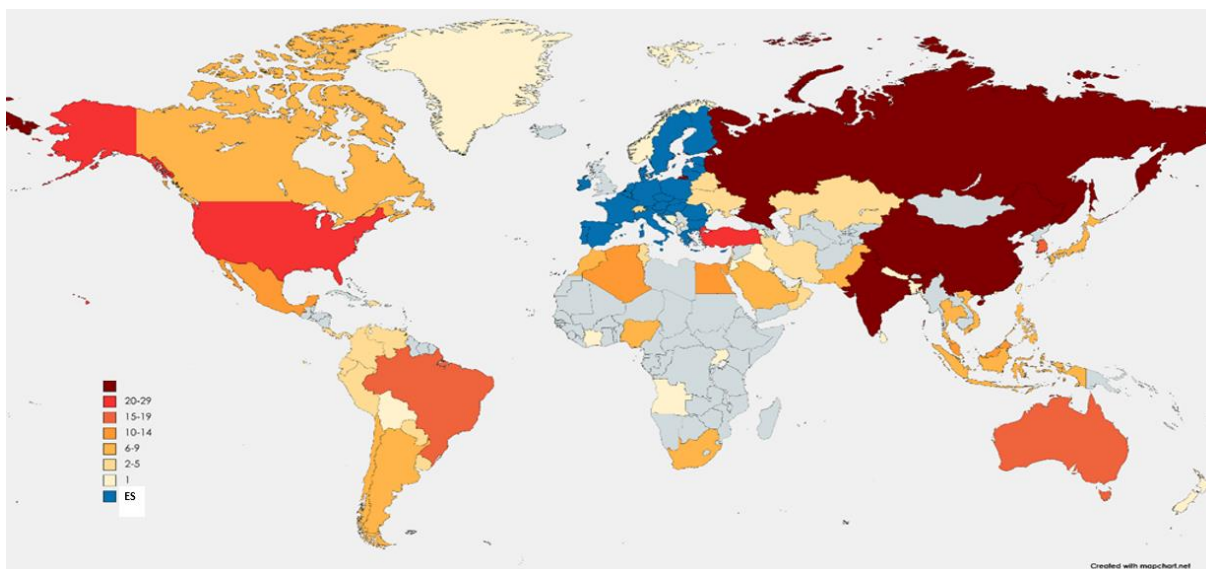

Tas atspoguļo situāciju 2021. gadā, izņemot to, ka Indija un Amerikas Savienotās Valstis ir apmainījušās vietām.

Attiecībā uz Ķīnu ir likvidēts viens tirdzniecības šķērslis.

Kartē 8. attēlā ir parādīta šķēršļu ģeogrāfiskā izplatība līdz 2022. gada beigām. Izņemot iepriekš minētās valstis, trešās valstis, kurās 2022. gadā bija 10 vai vairāk šķēršļu, bija Brazīlija (19), Dienvīdkoreja (18), Austrālija (16), Alžīrija (13), Meksika (12), Ēģipte (11), Malaizija (10) un Vjetnama (10). Tas atspoguļo situāciju 2021. gadā, izņemot to, ka Austrālijai un Alžīrijai ir katrai par vienu šķērslis vairāk.

8. attēls. Šķēršļu ģeogrāfiskā izplatība atbilstīgi tirdzniecības partnervalstij (2022. gada beigas)

B. Tendences attiecībā uz šķēršļiem tirdzniecības un ieguldījumu jomā 2022. gadā

Dominējošie jaunu šķēršļu veidi bija **sanitārie un fitosanitārie** (SFS) šķēršļi un **tarifi un līdzvērtīgi pasākumi, kvantitatīvi ierobežojumi** (trīs jauni reģistrēti šķēršļi attiecībā uz katru veidu), tiem sekoja **tehniskie šķēršļi tirdzniecībā** (TŠT) un **IIT pasākumi**. Ja salīdzina ar jaunu SFS šķēršļu skaitu, kas reģistrēts 2020. gadā (13), tad 2022. gadā jaunu SFS šķēršļu skaits (3), tāpat kā 2021. gadā⁶⁵ (2), joprojām bija samērā mazs.

Jaunu šķēršļu skaita ziņā 2022. gadā reģistrēti 10 šķēršļi, kas ir par sešiem mazāk nekā 2021. gadā. Tādējādi tendence šķēršļu skaitam samazināties turpinājās, lai gan ne tik strauji kā no 2020. līdz 2021. gadam (samazinājums no 41 līdz 16). Šis samazinājums sākās 2021. gadā, daļēji Covid pandēmijas seku iespaidā. Reģistrēto jaunu šķēršļu skaita samazinājums var būt arī saistīts ar pastiprinātu kontroli kopš vienotā kontaktpunkta izveides 2020. gadā, problēmas risinot, *pirms* tās ir reģistrētas (sk. IV.2. iedaļu turpmāk).

⁶⁵ Samazinājums, kas novērots 2021. gadā, bija daļēji saistāms ar to, ka nebija kaitīgo organismu, piemēram, Āfrikas cūku mēra, uzliesmojumu plašā mērogā, un plašāk — ar to, ka uzņēmumi cīnījās ar Covid-19 sekām.

Turpmākajā tabulā ir atspoguļota situācija 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu.

Pasākuma veids	Jauni šķēršļi ⁶⁶ 2022		Jauni šķēršļi (2021)
SFS	3		2
TŠT	2		6
Tarifi un līdzvērtīgi pasākumi, kvantitatīvi ierobežojumi	3		2
Administratīvās procedūras	0		1
Pakalpojumi un investīcijas	0		1
Citi pasākumi ⁶⁷	0		2
IĪT	2		0
Publiskais iepirkums	0		2
Eksporta nodokļi un ierobežojumi	0		0
Pavisam kopā	10		16

Attiecībā uz **galvenajām nozarēm, ko ietekmēja** jauni šķēršļi, situācija 2022. gadā ir tāda pati kā 2021. gadā — lielākā kategorija atkal bija lauksaimniecība un zivsaimniecība, kur bija pieci jauni šķēršļi.

Nozares veids	Jaunu šķēršļu skaits
Lauksaimniecība un zivsaimniecība	5
Horizontālā kategorija	3
Vīni un stiprie alkoholiskie dzērieni	1
Citas nozares	1
Kopā	10

Jaunu šķēršļu ģeogrāfiskās izplatības ziņā visvairāk šķēršļu bija dienvidu kaimiņreģionā (4), kam sekoja Latīņamerika (2), Dienvidāzija un Dienvidaustrumāzija (3) un Ziemeļamerika (1).

C. 2022. gadā likvidētie šķēršļi

⁶⁶ Jauni šķēršļi ir 2022. gada gaitā portālā *Access2Markets* reģistrētie šķēršļi.

⁶⁷ Citi pasākumi ietver šķēršļus, kas ir saistīti ar tirdzniecības aizsardzības instrumentiem (TAI) un subsīdijām, pasākumiem, kas ietekmē konkurenci, kā arī citiem pasākumiem, kurus nevar iekļaut iepriekš uzskaitītajās kategorijās.

2022. gadā tika likvidēts **31** šķērslis **19** **partnervalstīs** (par astoņiem mazāk nekā 2021. gadā). Tika izmantots dažādu stratēģiju un instrumentu apvienojums, tai skaitā diplomātiskā iesaiste un institucionālais satvars atbilstīgi **divpusējiem tirdzniecības nolīgumiem un PTO**.

Pasākuma veids	2022. gadā likvidētie šķēršļi	2021. gadā likvidētie šķēršļi
SFS	14	15
TŠT	4	6
Tarifi un līdzvērtīgi pasākumi, kvantitatīvi ierobežojumi	4	6
Administratīvās procedūras	1	3
Pakalpojumi un investīcijas	3	2
Citi pasākumi*	3	1
IĪT	0	3
Publiskais iepirkums	1	1
Eksporta nodokļi un ierobežojumi	1	2
Kopā	31	39

2022. gadā **SFS šķēršļi** atkal bija lielākā kategorija, un tika novērsti 14 šķēršļi.

Šiem novērstajiem šķēršļiem bija tieša pozitīva ietekme uz ES eksportētājiem daudzās nozarēs, jo īpaši **pārtikas nozarē**.

- Piemēram, pēc 24 gadus ilga aizlieguma importēt no ES aitu un kazu gaļu **ASV** galu galā grozīja importa nosacījumus attiecībā uz aitu un kazu gaļas produktiem, lai minētos nosacījumus pielāgotu starptautiskajiem standartiem. Tas ļāva pakāpeniski atsākt eksportu no ES .
- Pēc pastāvīgas divpusējas iesaistes institucionālajās struktūrās, kas izveidotas atbilstīgi ES un Centrālamerikas asociācijai, **Kostarika** 2023. gada februārī atcēla 10 % nodokli, ko piemēroja ES dzērieniem (jo īpaši alum). ES alus eksports uz Kostariku 2020. gadā sasniedza 7 miljonus EUR, un 10 % potenciāli veidoja 0,7 miljonus EUR⁶⁸.

Otrais visbiežāk sastopamais 2022. gadā likvidēto šķēršļu veids bija **tehniskie šķēršļi tirdzniecībā (TŠT)** un **tarifi un līdzvērtīgi pasākumi, un kvantitatīvi ierobežojumi**.

- Starp likvidētajiem šķēršļiem **TŠT kategorijā** bija ilgi pastāvējušais šķērslis saistībā ar tehniskajām specifikācijām, ko **Honkonga**, sākot no 2015. gada, piemēroja vieglajiem sabiedriskā transporta autobusiem, faktiski bloķējot “Euro VI” vieglo autobusu eksportu no ES. Pēc intensīvas divpusējas saziņas, arī ES un Honkongas

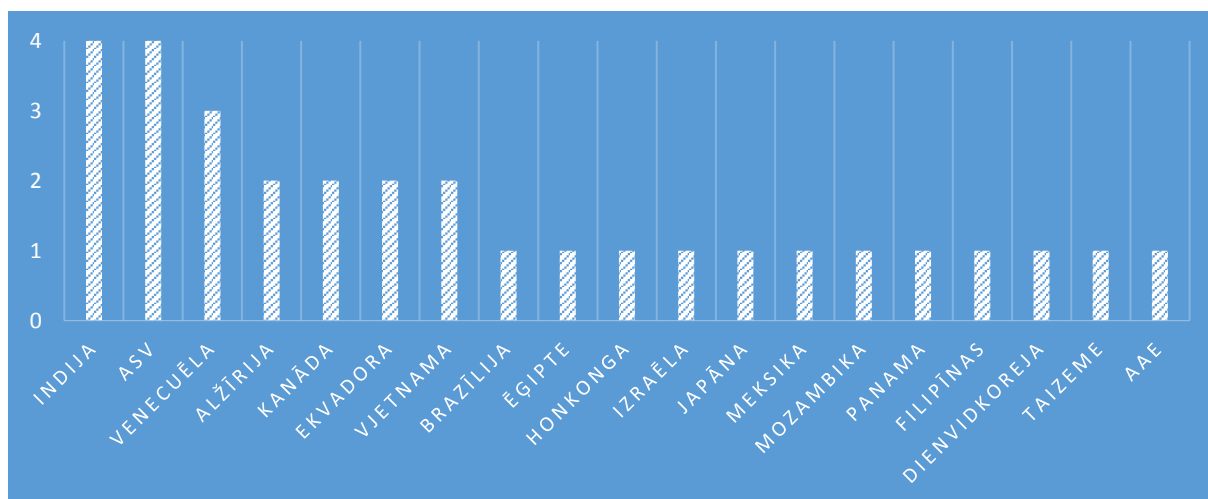
⁶⁸ Avots: Eiropas Komisija, *AGRI* ĢD.

strukturētā dialoga sanāksmēs, 2022. gada septembrī tika grozīts Ceļu satiksmes likums, atverot tirgu ES ražotājiem 200 miljonu EUR vērtībā.

- **Tarifu un līdzvērtīgu šķēršļu** kategorijā bija diskriminējoša prakse, ar ko saskārās vīna un stipro alkoholisko dzērienu nozare **Mozambikā**. Mozambika 2022. gadā bija ieviesusi obligātu kontroles zīmogu režīmu, saskaņā ar kuru par importētiem alkoholiskajiem produktiem bija jāmaksā lielākas izmaksas par zīmogu nekā par iekšzemes produktiem. Pēc Komisijas intensīva interešu aizstāvības darba (kas tika veikts saskaņoti ar dalībvalstīm un uzņēmumiem) 2022. gada maijā cenas par zīmogiem tika noteiktas vienādā līmenī gan iekšzemes, gan importētajiem produktiem.

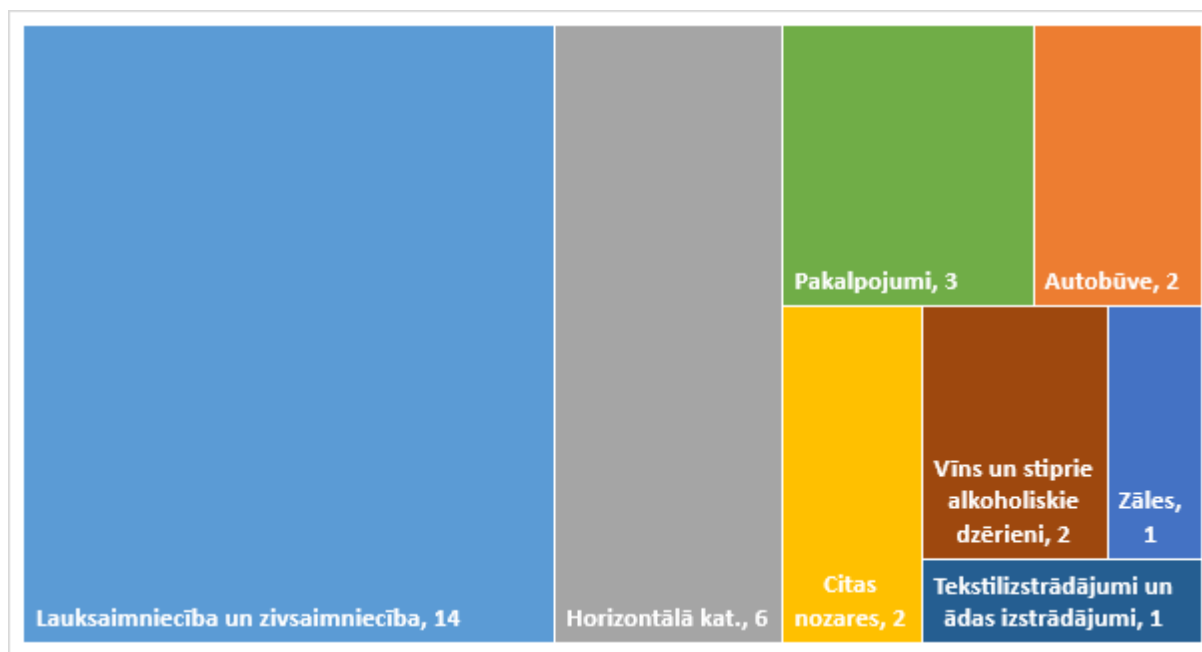
Ģeogrāfiskās izplatības (t. i., attiecībā uz katru partnervalsti likvidēto šķēršļu) ziņā nākamais 9. attēls liecina, ka attiecībā uz 19 no ES tirdzniecības partnervalstīm tika panākti pilnīgi vai daļēji risinājumi. Pretēji situācijai 2021. gadā, kad Dienvidkoreja, Ēģipte un Kanāda bija trīs galvenās valstis ar vislielāko likvidēto šķēršļu skaitu (tirdzniecības nolīgumu partnervalstis), 2022. gadā saraksta augšgalā bija Indija, Amerikas Savienotās Valstis un Venecuēla (valstis, ar kurām ES nav noslēgusi preferenciālās tirdzniecības nolīgumu).

9. attēls. Likvidēto šķēršļu skaits pa partnervalstīm (2022)

Turpmāk 10. attēlā parādīts plašais to nozaru klāsts, kuras gūst labumu no centieniem stiprināt ES uzņēmumu piekļuvi tirgum trešās valstīs. Vislielākais likvidēto tirdzniecības šķēršļu skaits bija **lauksaimniecības un zivsaimniecības** nozarē — 45 % no visiem likvidētajiem šķēršļiem. Seši no novērstajiem šķēršļiem bija “horizontālajā” kategorijā (t. i., to produktu kategorijā, kas aptver vairāk nekā vienu nozari un ko tāpēc nevar attiecināt uz vienu konkrētu nozari), savukārt trīs šķēršļi bija saistīti ar **pakalpojumu nozari**. Šis sadalījums lielā mērā atbilst situācijai 2021. gadā.

10. attēls. Likvidēto šķēršļu skaits pa nozarēm (2022)

Tirgus piekļuves partnerība un tās ietekme 2022. gadā

Šķēršļu risināšanā Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm un ES ieinteresētajām personām. Tas tiek darīts **Tirgus piekļuves partnerībā**, kas joprojām ir šķēršļu apkarošanas stratēģijas galvenais virziens. Partnerība regulāri saved kopā Komisiju, dalībvalstis un ES uzņēmumu apvienības dažādos sastāvos. Tirdzniecības politikas komiteja regulāri izskata īstenošanas un izpildes jautājumus, arī par šķēršļiem, lai nodrošinātu nepieciešamo stimulu un virzienu un vienotu izpratni starp Komisiju un dalībvalstīm par prioritātēm un par to, kas ir jādara un uz ko būtu jāvērs centieni⁶⁹.

Partnerības darbs pēdējos piecos gados jau atkal ir vainagojies ar panākumiem **ES eksporta atraisīšanā** ievērojamā veidā. Kopumā *TRADE* ĢD veiktā ekonometriskā analīze liecināja, ka, pateicoties vairāku šķēršļu likvidēšanai laikposmā no 2017. līdz 2021. gadam, ES eksporta vērtība 2022. gadā bija par 7 miljardiem EUR lielāka, nekā tā būtu gadījumā, ja minētie šķēršļi joprojām pastāvētu.

⁶⁹ Sk. arī Komisijas neoficiālo dokumentu par ES tirdzniecības politikas īstenošanu un izpildi: <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/7103f3c9-2dc5-4bc5-be52-210c133802ca/details?download=true>.

IV.2 Vienotais kontaktpunkts

Loģiskais pamatojums un process

Kad *TRADE* ĢD 2020. gada 16. novembrī izveidoja **vienoto kontaktpunktu**, tas tika darīts ar divkāršu mērķi. Pirmais mērķis bija atvieglot ES ieinteresētajām personām informācijas sniegšanu Komisijai par iespējamiem šķēršļiem tirdzniecībā vai ilgtspējas saistību pārkāpumiem. Līdz ar vienotā kontaktpunkta izveidi tagad ir **viens kontaktpunkts**, ko ieinteresētās personas var izmantot, lai ziņotu par šādiem jautājumiem Komisijai, un ir pieejami norādījumi par informāciju, kas tiek prasīta no sūdzību iesniedzējiem, lai noteiktu, vai šķērslis pastāv, un izlemtu par turpmāko rīcību. Otrais mērķis bija palielināt jaunu jautājumu novērtēšanas un pēcpasākumu procesa efektivitāti un lietderību. Galvenā tirdzniecības nolīgumu izpildes uzrauga (*CTEO*) vadībā vienotais kontaktpunkts koordinē sūdzību novērtēšanu un izveido Komisijas “lietu komandas”, kuru sastāvā ir attiecīgi eksperti.

Šo procesu ilustrē nesens kādas sūdzības piemērs, kas attiecas uz importa ierobežojumiem, kurus piemēroja Ēģipte.

Sūdzība VKP par Ēģipti — akreditīvs

Vienotais kontaktpunkts 2022. gada martā saņēma sūdzību par akreditīva kā iepriekšēja maksājumu nosacījuma obligātu izmantošanu plaša preču klāsta importam Ēģiptē. Attiecīgais pasākums ļāva Ēģiptes Centrālajai bankai kontrolēt ārvalstu valūtas piedāvājumu importam, kavējot akreditīvu izdošanu. Tādējādi vairākiem ekonomikas dalībniekiem dažādās ES rūpniecības nozarēs tika ievērojami kavēti to akreditīvu izdošana. Šis jaunais pasākums palielināja administratīvo slogu un izmaksas, kavēja importa procesu un faktiski ierobežoja importa apjomus, ņemot vērā importētājiem pieejamo ierobežoto ārvalstu valūtas daudzumu.

Pēc sūdzības saņemšanas vienotais kontaktpunkts izveidoja lietas ekspertu komandu, kurā iesaistīja arī ES delegāciju Kairā, lai sāktu izvērtēt sūdzību. Tā kā izvērtējumā tika secināts, ka šis pasākums nav saderīgs ar 1994. gada Vispārējo vienošanos par tarifiem un tirdzniecību (*GATT* 1994) un ES un Ēģiptes asociācijas nolīgumu, šis šķērslis tika reģistrēts platformā *Access2Markets*. Pēc tam Komisija tieši iesaistījās ar Ēģiptes valdību dažādos līmeņos (piemēram, PTO forumos un divpusējā saziņā atbilstīgi asociācijas nolīgumam), lai nodrošinātu šķēršļa ātru likvidēšanu. Tādējādi Ēģipte 2023. gada janvārī atcēla obligāto prasību izmantot akreditīvu kā iepriekšēju maksājuma nosacījumu importam šajā valstī. ES patlaban uzrauga, vai prasības par akreditīvu atcelšana tiek pilnībā piemērota praksē.

Vienotā kontaktpunkta darbu atvieglo tiešsaistes **sūdzību veidlapas** — viena tirgus piekļuves jautājumiem un otra ar TIA/VPS saistītiem jautājumiem. Abas veidlapas ir pieejamas platformā *Access2Markets*⁷⁰. Šīs veidlapas ir paredzētas, lai nodrošinātu *TRADE* ĢD pietiekamu informāciju attiecīgā jautājuma sākotnējā novērtējuma veikšanai un turpmāku pasākumu apsvēršanai. Potenciālajiem sūdzību iesniedzējiem var nebūt skaidrības par prasīto informāciju, procesu vai to, vai tie var iesniegt sūdzību, nesniedzot pilnīgu informāciju. Lai tiem palīdzētu, VKP darba pamatnostādnes⁷¹, kas pieejamas *TRADE* ĢD tīmekļa vietnē,

⁷⁰ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/contact-form?type=COMPL_MA

⁷¹ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/form-assets/operational_guidelines.pdf

ieinteresētajām personām ir sniegti norādījumi par to, kā iesniegt sūdzību. Turklāt Komisija / *TRADE GD* piedāvā tikšanās ar potenciālajiem sūdzību iesniedzējiem pirms sūdzību iesniegšanas un vajadzības gadījumā turpina sazināties ar tiem, kad sūdzība ir iesniegta. Tiklīdz ir pieejama pietiekama informācija, lietas komanda novērtē sūdzību un iesaka atbilstošas turpmākās darbības problēmas atrisināšanai. Komisija var arī rīkoties pēc savas iniciatīvas situācijās, kad nav iesniegtas formālas sūdzības par konkrētu šķērslī.

Vienotais kontaktpunkts skaitļos

2022. gadā, savā **otrajā pilnajā** darbības **gadā**, vienotais kontaktpunkts:

- tika izmantots saziņai 71 reizi, galvenokārt par iespējamiem šķēršļiem piekļuvē tirgiem (66), kā arī par iespējamiem ilgtspējas saistību pārkāpumiem, ko izdarījušas trešās valstis (5);
- saņēma kopumā 48 ārējas sūdzības no ES ieinteresētajām personām ar portāla *Access2Markets* starpniecību (divas par TIA un pārējās par jautājumiem, kas saistīti ar piekļuvi tirgum) un ierosināja sešas *ex officio* sūdzības;
- iesaistījās vairākos sākotnējos paziņojumos saistībā ar ilgtspēju, no kuriem triju rezultātā 2022. gadā tika iesniegtas oficiālas sūdzības.

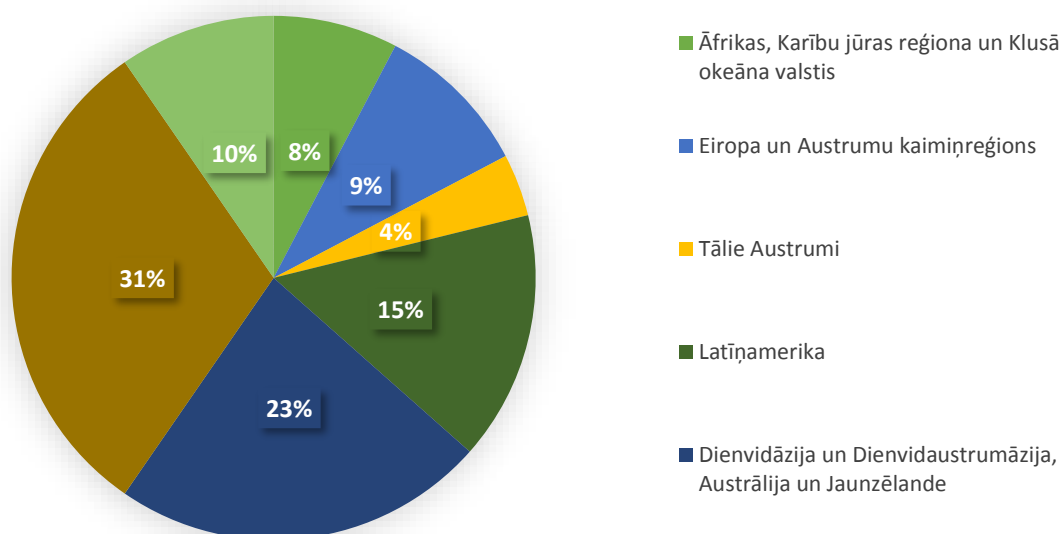
No 48 ārējām sūdzībām lielāko daļu (42) iesniedza nozare — 23 sūdzības ierosināja ES uzņēmumi, 16 sūdzības ierosināja Eiropas arodasociācijas, un 3 sūdzības ierosināja valstu arodasociācijas. Pārējās sešas sūdzības ierosināja dalībvalstis.

Turklāt Komisija pēc savas iniciatīvas ierosināja sešas sūdzības par varbūtējiem šķēršļiem tirdzniecībai.

Attiecībā uz **saziņas gadījumu un saņemto sūdzību skaitu** salīdzinājumā ar 2021. gadu tika reģistrēts palielinājums attiecīgi par 5 gadījumiem un 15 sūdzībām. Sūdzību **izcelsmes** ziņā situācija 2022. gadā lielā mērā ir līdzīga situācijai 2021. gadā — ieinteresētās personas no ES darījumu aprindām joprojām bija lielākā sūdzību iesniedzēju kategorija, savukārt **dalībvalstu ierosināto sūdzību skaits divkāršojās**, kaut arī no zema līmeņa (no trīs sūdzībām 2021. gadā līdz sešām sūdzībām 2022. gadā).

Kā redzams 11. attēlā turpmāk, attiecīgo **trešo valstu** ziņā vienotais kontaktpunkts saņēma sūdzības par šķēršļiem 22 partnervalstīs, aptveros visus ģeogrāfiskos reģionus.

11. attēls. Vienotā kontaktpunkta saņemtās sūdzības 2022. gadā atbilstīgi reģionam

Atbilstoši 2021. gadā novērotajai tendencei arī 2022. gadā visvairāk sūdzību attiecās uz tirdzniecības partnervalstīm dienvidu un austrumu kaimiņreģionā (12), kas kopā ar Turciju (3) veidoja 33 % no visām sūdzībām (nedaudz mazāk salīdzinājumā ar 37 % 2021. gadā); tām sekoja Dienvidāzija un Dienvidaustrumāzija (tai skaitā Austrālija, Indija), par kurām tika saņemtas trīs sūdzības, un trešajā vietā bija Latīņamerika, par kuru saņemtas divas sūdzības. VKP saņēma tikai vienu sūdzību par Ziemeļameriku.

V. Tirdzniecības saistību divpusēja un daudzpusēja izpilde — strīdu izšķiršana⁷²

Komisijas pieeja īstenošanai un izpildei ir vērsta uz darbu īstenošanas jomā, uz iespējamo šķēršļu novēršanu pirms to rašanās un uz faktisko šķēršļu likvidēšanu, pirms tie ieilgst. Lai šis augšupējais darbs būtu efektīvs, tas vajadzības gadījumā tiek atbalstīts ar Komisijas gatavību veikt juridisku strīdu izskatīšanu.

IV.1. Strīdu izšķiršanas izmantošana

A. PTO strīdu izšķiršana

Lai gan PTO Apelācijas institūcija joprojām ir bloķēta, ES turpināja īstenot PTO strīdu izšķiršanas darbību.

⁷² Lai iepazītos ar detalizētu kopsavilkumu, jo īpaši par PTO lietām, kurās ES ir iesaistīta kā sūdzības iesniedzēja vai atbildētāja, kā arī lietām ES divpusējo nolīgumu ietvaros, skatiet “Pārskata par aktīvām ES strīdu izšķiršanas lietām” jaunāko izdevumu, kas publicēts *TRADE* ĢD tīmekļa vietnē (<https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/>).

Neraugoties uz to, ka PTO Apelācijas institūcija ir bloķēta kopš 2019. gada, pārskata periodā ES veiksmīgi virzīja pieaugošu PTO strīdu skaitu, izmantojot daudzpusējo pagaidu strīdu izšķiršanas kārtību (*MPIA*)⁷³, kā arī *ad hoc* strīdu izšķiršanas vienošanās⁷⁴, kas balstītas uz *MPIA* modeli. 2023. gada aprīļa beigās 53 no 164 PTO dalībniekiem pārstāvēja 26 *MPIA* dalībnieki. Visjaunākā dalībniece ir Japāna, kas pievienojās 2023. gada martā. Pirmais *MPIA* nolēmums tika pasludināts 2022. gada decembrī lietā DS591 (*Kolumbija — Saldēti frī kartupeļi*).

Līdz 2023. gada aprīļa vidum ES bija ierosinājusi 110 no 616 strīdiem, kas kopš 1995. gada ir iesniegti PTO. Pārskata periodā ES **virzīto smagāko PTO strīdu** vidū cita starpā bija šādi⁷⁵:

- ASV — gatavas olīvas (DS577). Šis strīds attiecas uz kompensācijas maksājumiem, kas piemēroti gatavu olīvu importam no Spānijas un tika ieviesti ASV iepriekšējās administrācijas darbības laikā 2018. gadā. Minētos pasākumus atzīstot par nelikumīgiem, nolēmums kļuva saistošs 2021. gada decembrī. ES uzskata, ka Amerikas Savienotās Valstis nav izpildījušas ekspertu grupas konstatējumus līdz savstarpēji saskaņotajam termiņam, t. i., 2023. gada 14. janvārim, jo īpaši tās konstatējumu par tranzītu. Tā kā progresa savstarpēji saskaņota risinājuma panākšanā nebija, ES 2023. gada 28. aprīlī pieprasīja konsultācijas ar ASV saistībā ar atbilstības procedūru saskaņā ar Vienošanas par strīdu izšķiršanu 21.5. pantu. Konsultācijās problēma netika atrisināta, un 2023. gada 14. jūlijā ES pieprasīja, lai Strīdu noregulēšanas institūcija izveido atbilstības ekspertu grupu, lai tā 2021. gada decembra nolēmumā nospriestu par to, kā Amerikas Savienotās Valstis īsteno konstatējumu par tranzītu;
- Turcija — farmācija (DS583). Šis strīds attiecas uz noteiktu Turcijas pasākumu, kas skar zāļu importu, apstrīdēšanu no ES puses. Visas prasības tika izspriestas par labu ES ekspertu grupas 2022. gada 28. aprīļa ziņojumā. Turcija 2022. gada 25. aprīlī iesniedza pārsūdzību. Apelācijas arbitražas procedūra atbilstoši Vienošanas par strīdu izšķiršanu 25. pantam bija balstīta uz *ad hoc* apelācijas arbitražas nolīgumu starp ES un Turciju. 2022. gada jūlijā apelācijas šķīrējtiesneši vispārīgi apstiprināja ekspertu grupas nolēmumu, jo īpaši to, ka Turcijai ir jāatceļ sava diskriminējošā prakse (lokalizācijas un prioritizācijas pasākumi) farmācijas nozarē. Pēc tam, kad 2023. gada 25. aprīlī beidzās ar Turciju saskaņotais saprātīgi noteiktais termiņš, ES tagad uzrauga Turcijas pasākumus atbilstības nodrošināšanai;

⁷³ Šī kārtība, kas pazīnata Pasaules Tirdzniecības organizācijai 2020. gada aprīlī, nodrošina, ka, lai gan PTO Apelācijas institūcijas darbs ir paralizēts, PTO dalībnieki, kas piedalās šajā kārtībā, joprojām var izmantot saistošus neatkarīgus divlīmeņu nolēmumus, kas atbilstīgi PTO noteikumiem tiek pieņemti jebkuros strīdos starp tiem. Kamēr Apelācijas institūcija nespēj pilnībā veikt savu darbu, ikviens PTO dalībnieks var pievienoties *MPIA*.

⁷⁴ Ja PTO dalībnieks, ar kuru ES ir PTO strīds, nolemj nepiedalīties *MPIA* (kā to izdarīja, piemēram, Turcija divos PTO strīdos — DS583 un DS595; sk. turpmāk).

⁷⁵ Lai iepazītos ar detalizētu kopsavilkumu, jo īpaši par PTO lietām, kurās ES ir iesaistīta kā sūdzības iesniedzēja vai atbildētāja, kā arī lietām ES divpusējo nolīgumu ietvaros, skatiet “Pārskata par aktīvām ES strīdu izšķiršanas lietām” jaunāko izdevumu, kas publicēts *TRADE* ĢD tīmekļa vietnē: [Circabc \(europa.eu\)](https://circabc.europa.eu)

- Kolumbija — saldēti frī kartupeļi (DS591). Šis strīds attiecas uz galīgiem antidempinga pasākumiem, ko Kolumbija 2018. gada novembrī noteica saldētu frī kartupeļu importam no Beļģijas, Vācijas un Nīderlandes. Pēc PTO ekspertu grupas ziņojumu par labu ES Kolumbija iesniedza pārsūdzību atbilstīgi daudzpusējai pagaidu strīdu izšķiršanas kārtībai (*MPIA*). Apelācijas šķīrējtiesnešu 2022. gada 13. decembra galīgajā un saistošajā nolēmumā tika nolemts par labu ES. Puses 2023. gada 14. martā vienojās par saprātīgu termiņu, līdz kuram Kolumbijai jāīsteno šķīrējtiesnešu nolēmumā sniegtie ieteikumi, proti, 2023. gada 5. novembri;
- Ēģipte — importa reģistrācija (DS609). Šis strīds attiecas uz reģistrācijas prasībām, ko Ēģipte noteica 29 preču kategorijām, tai skaitā lauksaimniecības un pārtikas produktiem, kosmētikas līdzekļiem, rotaļlietām, tekstilizstrādājumiem, apģērbiem, mājsaimniecības ierīcēm, mēbelēm un keramikas flīzēm. Minētās prasības nav saderīgas ar saistībām, ko Ēģipte uzņēmusies atbilstīgi PTO nolīgumiem par tarifiem un tirdzniecību (*GATT* 1994), par lauksaimniecību un par importa licencēšanas procedūrām. ES 2022. gada 26. janvārī pieprasīja PTO konsultācijas, pēc kurām Ēģipte apņēmās ieviest un piemērot būtiskus uzlabojumus reģistrācijas procesā. Patlaban ES puse uzrauga pielāgotās reģistrācijas sistēmas darbību, lai pārliecinātos, vai tā ļaus atsākt tirdzniecības plūsmas uz Ēģipti, un veic vajadzīgo saziņu ar Ēģipti;
- Ķīna — preces un pakalpojumi (DS610). Šis strīds attiecas uz diskriminējošu tirdzniecības praksi, ko Ķīna ir piemērojusi attiecībā uz Lietuvu kopš 2021. gada decembra. Attiecīgo pasākumu vidū ir Ķīnas muitas dienestu atteikums muitot no Lietuvas importētos produktus, importa ierobežojumi, kas skar starptautiskos uzņēmumus, kuri izmanto ievadresursus no Lietuvas, un samazināts Ķīnas eksports uz Lietuvu. ES uzskata, ka šie pasākumi ir diskriminējoši un nelikumīgi saskaņā ar PTO noteikumiem. Ķīna tās pašas pasākumu grupas ietvaros, aizbildinoties ar apgalvojumiem par fitosanitāriem apsvērumiem, arī ieviesa pilnīgus importa aizliegumus alkoholam, liellopu gaļai, piena produktiem, apaļkokiem un kūdrai, ko nosūta no Lietuvas. Šie pasākumi ietekmē ES iekšējo tirdzniecību un ES iekšējās piegādes plūsmas un iespaido iekšējā tirgus darbību, arī piespiežot veikt tirgus pielāgojumus. ES atkārtoti vērsās pie Ķīnas, aicinot to atcelt ierobežojumus Lietuvas eksportam uz Ķīnu un atjaunot normālas tirdzniecības plūsmas, bet bez rezultātiem. Pēc pušu konsultācijām, kuras notika 2022. gada 15. un 16. martā un kurās netika rasts apmierinošs risinājums, ES 2022. gada 7. decembrī lūdza izveidot PTO ekspertu grupu, kas tika izveidota 2023. gada 27. janvārī. Ekspertu grupas sastāva izveide vēl notiek;
- Ķīna — aizliegumi sākt vai turpināt tiesvedību citā jurisdikcijā vai tiesā (DS611). Šis strīds galvenokārt attiecas uz Ķīnas pasākumiem, kas nelabvēlīgi ietekmē intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību un izpildi. Kopš 2020. gada augusta Ķīnas tiesas ir izdevušas lēmumus, kas zināmi kā “aizliegumi sākt vai turpināt tiesvedību citā jurisdikcijā vai tiesā”, lai novērstu to, ka ES uzņēmumi, kuru turējumā ir standarti

būtiski patenti, likumīgi īsteno savas tiesības ārpus Ķīnas. Lai atturētu Eiropas uzņēmumus no vēršanās ārvalstu tiesās, Ķīnas tiesas arī draud ar lieliem naudas sodiem. Tādējādi Eiropas augsto tehnoloģiju uzņēmumi, kas īsteno savas tiesības, ir nostādīti ļoti nelabvēlīgā situācijā. 2022. gada aprīlī notika konsultācijas starp ES un Ķīnu, taču tajās netika rasts savstarpēji apmierinošs risinājums. 2023. gada 27. janvārī tika izveidota ekspertu grupa, un tās sastāvs tika noteikts 2023. gada 28. martā;

- Indija — tarifi IKT produktiem (DS582). Šis strīds attiecas uz tarifiem, ko Indija piemēro informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) produktiem. Tarifi ir pakāpeniski ieviesti kopš 2014. gada, lai gan Indija bija apņēmusies ievērot beznodokļu režīmu atbilstoši PTO noteiktajam saistošajam grafikam, kurā atspoguļotas tās ITA-1 saistības. Ekspertu grupas ziņojums tika izplatīts visiem PTO dalībniekiem un tika publicēts 2023. gada 17. aprīlī. Minētajā ziņojumā ekspertu grupa konstatēja, ka ar Indijas tarifiem, kas noteikti līdz 20 % apmērā, tiek pārkāpti būtiskākie PTO noteikumi, t. i., Indijas tarifu saistības, un tādējādi tie ir nelikumīgi. Ekspertu grupas ziņojumā tika apmierinātas visas ES prasības šajā strīdā, un principā Strīdu neregulēšanas institūcijai tas būtu jāpieņem 60 dienu laikā no tā izplatīšanas visiem PTO dalībniekiem;
- Indonēzijas aizliegums niķeļa rūdu eksportam (DS592). Šis strīds attiecas uz Indijas noteiktu aizliegumu niķeļa rūdu eksportam un iekšzemes apstrādes prasībām, kas skar niķeļa rūdas un dzelzs rūdas. ES apstrīdēja šo pasākumu PTO, 2021. gada janvārī pieprasot izveidot ekspertu grupu. Ekspertu grupa 2022. gada 30. novembrī konstatēja, ka Indonēzijas eksporta aizliegums un iekšzemes apstrādes prasība attiecībā uz niķeļa rūdu ir pretrunā PTO noteikumiem un nav pamatoti ne ar vienu no pieejamiem izņēmumiem, un apmierināja visas ES prasības. Indonēzija 2022. gada 8. decembrī pārsūdzēja ekspertu grupas ziņojumu “tukšumā”, t. i., Apelācijas institūcijai, kas nedarbojas. Neraugoties uz pastāvīgiem aicinājumiem visos līmeņos visa 2022. gada gaitā, Indonēzija nepiekrita nekādaī kārtībai, lai atrisinātu jautājumu par darbojošās Apelācijas institūcijas neesību tās pārsūdzības izskatīšanai, piemēram, pievienoties *MPIA* vai noslēgt ar ES *ad hoc* apelācijas šķīrējtiesas nolīgumu atbilstoši Vienošanās par strīdu izšķiršanu 25. pantam. Pēc PTO ekspertu grupas konstatējumiem un Indonēzijas pārsūdzības Apelācijas institūcijā, kas pašlaik nedarbojas, tādējādi faktiski nobloķējot strīda galīgu un saistošu izšķiršanu, Komisija apsver iespēju piemērot atbilstošus un samērīgus pretpasākumus, atbildot uz Indonēzijas pārkāpumu, un ir sākusi sabiedrisku apspriešanu par Izpildes regulas iespējamu izmantošanu, lai tai būtu vieglāk novērtēt iespējamu komerciālu politikas pasākumu nepieciešamību un parametrus.

Pārskata periodā ES arī **turpināja aizstāvības darbu PTO strīdos, ko pret Savienību ierosinājušas citas puses**, tai skaitā šādos:

- Turcija — tērauda aizsardzības pasākumi (DS595). Šis strīds attiecas uz tērauda aizsardzības pasākumu, ko ES piemēroja 2019. gada februārī. Ekspertu grupas

2022. gada 29. aprīļa ziņojumā tika apstiprināts, ka aizsardzības pasākumu instruments ir pieejams kā atbilde uz globālo tērauda krīzi, taču konstatēja, ka ES aizsardzības pasākums trīs aspektos nav pietiekami pamatots. Pēc galīgā ziņojuma pieņemšanas 2022. gada 31. maijā ES un Turcija vienojās par saprātīgu termiņu atbilstības nodrošināšanai, un 2023. gada 16. janvārī ES iesniedza situācijas ziņojumu, kurā PTO dalībnieki tika informēti par pasākuma pieņemšanu, kas nepieciešama, lai izpildītu ieteikumus un nolēmumus šajā strīdā;

- Indonēzija (DS593) — palmu eļļa, un Malaizija — palmu eļļa (DS600). Abi strīdi, ko atsevišķi ierosināja attiecīgi Indonēzija (2019. gada decembrī) un Malaizija (2021. gada janvārī), ir saistīti ar konkrētiem pasākumiem, ko pieņēmusi ES un dažas dalībvalstis saistībā ar ES biodegvielas direktīvām, jo tās attiecas uz palmu eļļu un biodegvielām uz eļļas palmu augu bāzes no šīm valstīm. Malaizija un Indonēzija apgalvo, ka attiecīgie pasākumi ir nesaderīgi ar PTO nolīgumiem par tehniskiem šķēršļiem tirdzniecībā (TŠT), tarifiem un tirdzniecību (*GATT*) un subsīdijām un kompensācijas pasākumiem (SKP). Abās lietās tika izveidotas ekspertu grupas un norisinās procedūra;
- Dienvīdāfrika — citrusaugļi (DS613). Šis strīds attiecas uz ES fitosanitāro režīmu, kas reglamentē citrusaugļu importu no Dienvīdāfrikas. Dienvīdāfrika apgalvo, ka ES pasākumi ir nesaderīgi ar PTO SFS nolīgumu un dažiem *GATT* 1994 noteikumiem. Dienvīdāfrika 2022. gada 22. jūlijā pieprasīja konsultācijas ar ES Pasaules Tirdzniecības organizācijā. Konsultācijas notika 2022. gada 15. un 16. septembrī, bet atjās netika rasts apmierinošs risinājums. Process turpinās.

B. Divpusēja strīdu izšķiršana

ES neierosināja jaunus divpusējus strīdus 2022. gadā, bet turpināja uzraudzīt, kā tirdzniecības partnervalstis izpilda ekspertu grupu ziņojumus un sarunās panāktās saistības.

- **Dienvīdkoreja — darba tiesību saistības**. Dienvīdkoreja turpināja īstenot ekspertu grupas 2021. gada janvāra nolēmumu⁷⁶, kas pieņemts saskaņā ar ES un Dienvīdkorejas tirdzniecības nolīguma nodaļu “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība”. Dienvīdkorejā 2022. gadā stājās spēkā trīs pamatkonvencijas, proti, konvencijas par biedrošanās brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās (Nr. 87), par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu (Nr. 98) un par piespiedu darbu (Nr. 29). Plašāku informāciju sk. II.2. iedaļas C punktā iepriekš.
- **Dienvīdāfrikas muitas savienība (SACU) — aizsardzības pasākumi attiecībā uz māju putnu gaļu**. Šo strīdu regulēja divpusējā ekonomisko partnerattiecību nolīguma, kas noslēgts starp ES un *SADC* (Dienvīdāfrikas attīstības kopiena) valstīm, strīdu izskatīšanas noteikumi. Tas attiecās uz aizsardzības pasākumu, ko *SACU*

⁷⁶ Ekspertu grupas ziņojums tika izdots 2021. gada 20. janvārī un ir pieejams šeit: [Circabc \(europa.eu\)](https://circabc.europa.eu)

(Dienvidāfrika, Botsvāna, Namībija, Svatini un Lesoto) 2018. gada septembrī noteica saldētu neatkaulotu vistas gaļas gabalu eksportam no ES, kā rezultātā ievērojami samazinājās ES mājputnu gaļas eksports uz *SACU*. Šķīrējtiesnešu grupa savā 2022. gada 4. augusta galīgajā ziņojumā nosprieda par labu ES un konstatēja, ka aizsardzības pasākums nav samērīgs un pārsniedz to, kas ir vajadzīgs, lai izlabotu vai novērstu jebkādu būtisku kaitējumu vai traucējumus. Turklāt kavēšanās no izmeklēšanas līdz aizsardzības pasākuma pieņemšanai bija pārmērīgi ilga un neatbilda ES un *SADC* EPN. Lai gan aizsardzības pasākuma darbība beidzās 2022. gada martā, šķīrējtiesnešu grupas ziņojums nosaka precedentu, kas *SACU* būtu jāņem vērā, un tas liedza *SACU* pagarināt attiecīgā aizsardzības pasākuma darbību.

- **Alžīrija — vairāki tirdzniecību ierobežojoši pasākumi.** ES 2020. gada 24. jūnijā ierosināja strīda izšķiršanas lietu pret Alžīriju atbilstīgi ES un Alžīrijas asociācijas nolīgumam, apstrīdot piecus pasākumus (nelikumīgi aizsardzības maksājumi, automobiļu importa aizliegumi, importa licencēšanas shēma, muitas nodokļi 129 produktiem un maksājumu ierobežojumi jūras transporta nozarē). Pateicoties ES centieniem rast risinājumu konsultācijās, ir atcelti trīs no pieciem apstrīdētajiem pasākumiem (muitas nodokļi, nelikumīgi aizsardzības maksājumi un maksājumu ierobežojumi). Alžīrija 2022. gada decembrī atcēla nelikumīgos importa nodokļus (*DAPS*) visiem produktiem, uz kuriem attiecās Es un Alžīrijas asociācijas nolīgums. Turklāt 2022. gada novembrī Alžīrija grozīja tiesisko regulējumu saistībā ar automobiļu importu. Tajā pašā laikā Alžīrija ir arī ieviesusi jaunu atļauju režīmu importam, kurš ir paredzēts kā pakāpeniski ieviešams importa aizliegums, kas patlaban ir piemērojams sarakstam, kurā ir gandrīz pusmiljons produktu, un citus nozaru tirdzniecības aizliegumus (piemēram, jaunas halāla prasības lauksaimniecības pārtikas produktiem), radot traucējumus tirdzniecības plūsmās starp nozarēm. Regulāri tiek pieņemti vēl citi pasākumi, kas ierobežo tirdzniecību un ieguldījumus, tādējādi padarot darījumdarbības vidi šajā valstī neparedzamu un nepārredzamu. Komisija cieši uzrauga situāciju un joprojām ir nobažījusies par norisēm saistībā ar jaunu pasākumu ieviešanu 2022. gadā un 2023. gada pirmajā pusē.
- Visbeidzot, neprovocētais un nepamatotais Krievijas agresijas karš pret **Ukrainu** ir ietekmējis tās spēju izpildīt šķīrējtiesnešu grupas nolēmumu divpusējā strīdā atbilstīgi tās asociācijas nolīgumam ar ES par Ukrainas aizliegumu konkrētu veidu kokmateriālu eksportam.

IV.2. Noregulētāju saraksta atjaunošana ar ES nolīgumiem saistītajiem strīdiem

2020. gada decembrī tika izsludināts publisks uzaicinājums iesniegt pieteikumus saistībā ar šķīrējtiesnešu saraksta un atsevišķa tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības (TIA) ekspertu saraksta atjaunošanu darbam strīdu izšķiršanas kolēģijās, kas paredzētas ES noslēgtajos tirdzniecības nolīgumos. Uzaicinājuma procesā kandidātus izvērtēja atlases komisija, kuras sastāvā bija pieredzējuši starptautiskie tiesneši un zinātnieki, lai apstiprinātu kandidātu atbilstību amatam. Veiksmīgie kandidāti tika informēti 2022. gada maijā, un jaunais

piemēroto kandidātu saraksts tika publicēts 2022. gada jūnijā⁷⁷. Komisija izmantos šos jaunus sarakstus, lai sniegtu priekšlikumus par šķīrējtiesnešu un TIA ekspertu iecelšanu konkrētās lietās vai sagatavotu iepriekš saskaņotus sarakstus atbilstīgi attiecīgajiem divpusējiem nolīgumiem ar trešām valstīm. Galīgo lēmumu par šādiem sarakstiem pieņems Padome. Saskaņā ar to, ka Komisija ievēro apņemšanos par vienlīdzīgu pārstāvību šķīrējtiesās, Komisija centīsies nodrošināt dzimumu līdzsvaru attiecībā uz iekļaušanu sarakstos vai konkrētu strīdu izskatīšanai un aicinās savas tirdzniecības partnervalstis rīkoties tāpat.

⁷⁷<https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/3b8c3460-b8f5-4bd2-8e32-08b68cf4d834>